

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2014. április

Alisza FREJNDLIH
Valerij FOKIN

Életrulett

Színházi találkozások

200 éves a Bánk bán

májusi műsorral, előadás- és programajánlóval

Fókusz – I. Madách Nemzetközi Színházi Találkozó (Vidnyánszky Attila, Marton László, Máthé Gábor, Kiss Csaba, Esther Slevogt, Jean-Pierre Thiboudat) • **Nézőpontok** – Osztovits Ágnes, Lévai Balázs • **Színháztörténet** – Gajdó Tamás és Kulin Ferenc írása • **Háttér** – az átváltoztatóművészet • **A 2014/2015-ös évad előadásai**

A gondolkodás méltósága

Otthon, Tbilisziben sosem nézek televíziót. Amikor megérkeztem Budapestre, a Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra, a szállodában bekapcsoltam a tévét, különböző nyelvű csatornák között ugráltam. Néztem Budapestről a tévéből „sugárzott” világot, és megállapítottam: mintha egy másik bolygóról szólnának a hírek, mint amelyikben én élek. Ez egyfajta manipuláció. A média ezt a zseniális csapdát kínálja az embereknek – sikeresen.

A művészet ezzel szemben az igazságot keresi. A színház is. A színház eszközeivel lehet (és kell) igazat mondani. Egy előadás nem csupán információt közöl, nem újdonságokkal bombázza az embereket, hanem azt kutatja, arról beszél, arra világít rá, ami a dolgok mögött van.

A színház nem váltja meg a világot. De ha az előadás után a néző egy pillanatra elgondolkozik azon, hogyan lehetne megváltoztatni a világot, akkor a színház már teljesítette egyik feladatát. A színház feladata, hogy segítsen visszanyerni a világról való gondolkodás méltóságát.

Igaz, hogy egy adott napon mindig kevesebben vannak, akik színházat néznek, mint akik a tévé előtt ülnek, de ha egy előadás jó, és ezért éveken keresztül játsszák, akkor egy erős üzenet, egy határozott gondolat sok emberhez eljut. Ha az ezer fős színházunk Tbilisziben esténként megtelik azokkal az emberekkel, akik a színház igazságára kíváncsian ülnek be az előadásra, akkor számomra ez legendó és fontosabb, mint tömegekhez szólni. Erősebb, hatásosabb, igazibb.

Nem akarok senkit meggyőzni arról, hogy színházba járjon. Nem gondolom, hogy az agitáció célt érne. Vannak, akik csupán azért jönnek színházba, hogy körülnézzenek, mint egy múzeumban, mások meg azért, hogy megmutassák magukat a társaságnak, vannak, akiket az iskolájuk hoz kötelező színházlátogatás céljából... Ám ha nekik olyat tud nyújtani a színház, ami megragadja őket, akkor legközelebb már maguktól eljönnek. Azért jönnek majd, mert érdekli őket, ami a színházban folyik, mert ráébrednek, hogy amit látnak, róluk szól...

Remélem, így érzett a közönség, amikor grúziai társulatom Macbethjét nézte a MITEM-en, és így lesz majd a következő évadban is, amikor a Nemzeti Színházban az általam rendezett Szent-ivánéji álom előadását látják...

DAVID DOIASVILI
a tbiliszi Állami Zenés és Drámaszínház főrendezője

6 SZÍNHÁZI TALÁLKOZÁSOK

„A MITEM-re hozott előadásokban azt éreztem, hogy ezek a színházak komolyan és felelősségérzettel kommunikálnak a közönségükkel, mert tudatában vannak: saját közösségük lelkének a gyógyítását bízták rájuk.” *Vidnyánszky Attila*

16 LÁTVÁNY ÉS EMBER

„A moszkvai Művész Színház megindítóan szép előadással rehabilitálja Asztafjevet, az író, s mondja ki minden pátosz nélkül, hogy a szovjet rendszerben egyként szenvedtek az emberek, vallásra, fajra való tekintet nélkül, s ezért nem megvetés, hanem részvét jár.” *Osztovszky Ágnes*

20 „ÁTADOM MAGAM A JÁTÉKNAK”

„Akárhogy alakul is a színházi formanyelv, maga a színjátszás túl fogja élni. Lehet, hogy át kell esnünk ezeken az avantgárd, posztmodern betegségeken, hogy visszatérhessen a színház az igazsághoz – ami a színész tehetségére épül.” *Alisza Frejndlih*

40 200 ÉVES A BÁNK BÁN

„Nem a morál, nem a jog, hanem a szeretet törvényével szegült szembe Bánk. Ebben a szükségszerűen kudarcba fulladó vállalkozásban látta meg Katona József a világa rendjéért lelki javairól lemondani kényszerülő modern ember tragédiáját.” *Kulin Ferenc*

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja 2014. április

Ingyenes időszaki kiadvány
I. évfolyam, 8. szám

Főszerkesztő:

Konya István

Fotó:

Eöri Szabó Zsolt

Kiadó:

Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:

Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat:

Kónya Ábel

Címlap:

Horváth Lajos Ottó a Boldogságlabirintus című előadásban (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitva tartás:

hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és
ünnepeken 14-18 óra között, illetve az
előadások kezdetéig.

Jegyiroda

1061 Budapest, Andrásy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitva tartás:

hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap
11-19 óra között.

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:

Inform-Line Stúdió Kft.

Nyomda:

Érdi Rózsa Nyomda

Megjelenik 10 000 példányban.
Lapzárta: 2014. április 18.

6

12

16

24

30

46

Fókusz | MITEM

6

Színházi találkozások //

10

Vidnyánszky Attila

12

Életrulett //

Valerij Fokin

14

Lajos Sándor: Reggeltől estig

Vasziljev

16

Értékelések, élmények //

Kiss Csaba, Marton László, Máthé

Gábor, Berettyán Nándor, Vécsei

Miklós, Györfi Csaba

18

Osztovits Ágnes: Látvány és

ember

18

Két külső nézőpont //

Jean-Pierre Thibaudat, Esther Slevogt

Portré

20

„Átadom magam a játéknak” //

Alisa Frejndli

Premiergaléria

24

Boldogságlabirintus

26

A föltámadás szomorúsága

Nézőpont

28

Lévai Balázs: Én vagyok János

vitéz

29

Osztovits Ágnes: Te is lehetsz

János vitéz

Előadásajánlók

30

Johanna a máglyán, Liliomfi,

Szegen csengő, Szarvassá

változott fiú, Mesés férfiak

szárnyakkal

36

Vendégségben a kecskeméti

Katona // Hamucipőcske, Négy

évszak, Hosszú út az éjszakába,

Most mindenki együtt!

Szín(ház)lapok

38

Gajdó Tamás: „A komédiások

élete – nem színház”

Színháztörténet

40

Kulin Ferenc: A modern ember

tragédiája – 200 éves a Bánk bán

Shakespeare 450

44

Szénási Miklós: Az ember, akiről

csak hittük, hogy ismerjük

Háttér

46

Átváltoztatóművészet //

Makk Ildikó

Jegyinformációk

50

Programajánló//Hírek

2014/2015

53

A jövő évad: premerek

56

Havi műsor – május

Folyóirat

58

Szenáriumi – áprilisi ajánló

Könyvajánló

59

Az ember tragédiája (egy előadás

születése színről színre) //

A költői színház

I. MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ

A MITEM SZÁMOKBAN **13** ország **20** előadása volt látható **13** nap alatt. A találkozónak otthont adó Nemzeti Színház három színpadán összesen **6377** néző látta a produkciókat. A MITEM **620** vendégművészt és műszaki szakembert fogadott. Az előadások hossza összesen **2740** perc volt, azaz több mint **45** óra. Az előadások közül **10** a Nagyszínpadon került színre, a többi a Gobbi Hilda Színpadon. A leghosszabb előadás az Újvidéki Szerb Nemzeti Színház négy felvonásos, több mint **7** órás *Sirálya*, a legrövidebb az **50** perces iraki *Camp* volt. A rigai *Az öregasszony* speciális nézőterén alig **80**-an fértek el. A szentpétervári *Alice*-ra **egy hónappal az előadás előtt** elfogytak a jegyek, a moszkvai Művész Színház *gogolrevizorját* és a bukaresti *Két sorsjegyet* a nagy érdeklődésre való tekintettel **kétszer** kellett műsorra tűzni.

SZÍNHÁZI TALÁLKOZÁSOK

Vidnyánszky Attila a MITEM-ről

Szentpétervártól Újvidékig, Oslótól Tbiliszig összesen 13 ország 20 előadása volt látható a budapesti I. Madách Nemzetközi Színházi Találkozón (MITEM) március 26-tól április 7-ig. A Fókusz rovat összeállításában olvashatnak interjúkat neves résztvevőkkel, valamint véleményeket, beszámolókat emlékezetes előadásokról, szakmai programokról. Értékelésre kértük a találkozó ötletgazdáját, Vidnyánszky Attilát, az eseménysorozatot szervező Nemzeti Színház igazgatóját is.

Kinézett magának egy-egy színészt?

– A bolgárok Don Juanját alakító Deian Donkovnak felajánlottam, ha legalább egy kicsit megtanul magyarul, leszerződtem. Nagyszerű volt a norvég Anna Marit Jacobsen, a Lady Macbethet alakító grúz Buba Gogorishvili. De még fontosabb: egy sor rendkívüli egyéni és társulati teljesítményt láttunk.

Rendezőket sikerült a Nemzetibe csábítani?

– A szentpétervári Andrej Mogucsij a következő évad végén kezdi próbálni Kafka *A per* című regényéből készülő darabot. Az utolsó nagy színházi újítók egyike, Anatolij Vasziljev szabadegyetemet tart a következő évadban. Valerij Fokin ígérte, hogy két év múlva a Nemzetiben fog dolgozni. A MITEM-en látott *Macbethet* rendező grúz Doiasvilit pedig már korábban felkértük: hamarosan próbálni is kezdi a *Szentivánéji álmot*, amit nyáron a gyulai Shakespeare Fesztiválon mutatunk be, őszől pedig a Nemzetiben játszunk. És már van két őszi meghívásunk is: a *Johanna a máglyán* és a *Mesés férfiak szárnyakkal* a szentpétervári Alexandrinszkij Színházba utazik.

Sokan egyoldalúnak minősítették a válogatást.

– Én inkább határozott hangsúlyt mondanék. Oroszország volt a díszvendég és az egykori szovjet tagköztársaságok: Grúzia, Litvánia, Lettország, Tatárország színházai érkeztek a MITEM-re. Ennek a világnak a színházművészetéből egy ilyen áttekintést kapni szerintem érdekes. És jött norvég, bolgár, török, iraki, tatár, szerb, román társulat is. Magyarázkodásnak hathat, de el kell mondani: mivel csak nyáron kezdőd-

hetett el a találkozó szervezése, számos nyugat-európai intézménnyel már nem tudtunk időpontokat egyeztetni.

A nevükben vagy a státusukban nemzeti színházak előadásait hívták meg a MITEM-re. Ezzel kapcsolatban is megfogalmazódott kritika: túlságosan „egyívású” intézmények.

– A MITEM-re készülve került a kezembe korunk egyik meghatározó orosz rendezőjének, Lev Dogyinnak az írása. Amikor fesztivált szervezett, azt gondolta, csupa remekművet hív majd meg, de rá kellett jönnie, hogy ezekből nincs elegendően bőséges kínálat. Dogyin ezek után módosított az elképzelésén, és azt mondta: legyen a seregszemle helyzetfelmérés.

Vagyis a MITEM is egyfajta helyzetfelmérés: azt akarja bemutatni, hogy az országok „nemzetijeit” mit kínálnak saját közönségüknek?

– Pontosan. Olyan produkciókat hívtunk meg Budapestre, amelyek a helyi repertoár darabjai Tbiliszből és Vilniusból, Szentpéterváron és Oslóban. Amelyek tehát annak a közönségnek-közönségnek szólnak, amely azokat a színházakat fenntartja. Hogyan gondolja Valerij Fokin a maga szentpétervári közönségének megmutatni Dosztojevszkij *A játékosát* a regényből készült *Zéró liturgiával*? És ebből sok minden mellett arról is tájékozódunk, miként viszonyul ma klasszikusaihoz Oroszország legrégebbi teátruma. Vagy miként foglalkozik ma a moszkvai Művész Színház rendezője, Viktor Ryzsakov a második világháborúban szenvedő honfitársainak sorsával – erről szólt az *Elátkozottak és meggyilkoltak*. Lássuk, a románok által nagyon a magukénak,

Vidnyánszky Attila átadja a Nemzeti Színház épületét ábrázoló emlékképet Anna Marit Jacobsennek, az oslói Nemzeti Színház művésznének | fotók: Eöri Szabó Zsolt

lefordíthatatlannak tartott Caragiale miként szól egy bukaresti előadásban? Nézzük, mit adnak ma Szófiában, Tbilisizben, és mit akar egy bolgár, egy grúz rendező a színészeivel estéről-estére elmesélni a közönségnek? Mi erre is kíváncsiak vagyunk.

Ez mennyiben más szervező elv, mint egyéb fesztiváloké?

– Mi nem fesztiválelőadásokat hívtunk meg. Vannak ugyanis darabok, amelyek kifejezetten úgy készülnek, hogy a fesztiválszervezők, kurátorok által diktált ízlésnek, esztétikának, ideológiának kívánnak megfelelni – nem is biztos, hogy tudatosan. Ezt sokan vitatják, cáfolják, de szerintem egyértelműen kiolvashatók efféle tendenciák. Ismerem ezt a világot, voltam „versenyző”, ültem zsűriben is. Az évek során megerősödött bennem a gondolat, hogy egy-egy fesztivál így nem elsősorban arról a világról ad képet, ahonnan az előadás jött, hanem a fesztivál koncepcióját hivatott szolgálni, erősíteni.

Más képet kapunk így egy-egy színházi kultúráról?

– Sokszor torz kép alakul ki így egy-egy országról, annak kultúrájáról, problémáiról – és a színjátszásáról. A fesztiválelőadások ugyanis pont a kivételt jelentik, a különlegeset, az extrémeket, a provokatívakat. Ezek is érdekesek és fontosak – ezt nem győzöm hangsúlyozni –, és az ezekből építkező válogatás is ad egyfajta képet. A mi válogatásunk egy másik felét kínálja.

Milyen ez a kép? Vannak közös vonásai a látott előadásoknak?

– Nehéz ezt megfogalmazni, mert az általánosítás mindig leegyszerűsítés is, de lássuk röviden. Az alternatív, a független, a kritikus szellemiségűnek mondott színházak keserű diagnózisa valós, mert kétségtelen, hogy van kirekesztés, erőszak, korrupció, elidegenedés... Ám a diagnózis felállításán már túl vagyunk, az ehhez használt esztétikák is elfáradtak, kimerültek, és a mérhetetlenül lesújtó ember- és valóságábrázolás szerintem hamis. A MITEM-re hozott előadásokban azt éreztem azonban, hogy ezek a színházak komolyan és felelősséggel

kommunikálnak a közönségükkel, mert tudatában vannak: saját közösségük lelkének a gyógyítását bízták rájuk. Így vagy úgy, de keresik a kiutat, hiányzik belőlük a cinizmus, vagyis az értékek megkérdőjelezése, relativizálása, amikor minden idézőjelbe tevődik, és nem merünk semmit sem állítani.

Voltak közvetlen politizáló előadások is.

– A Török Állami Színház produkciója az illegális migrációról szólt – ez a világ egyik legégetőbb gondja. Az irakiak az otthontalanságot, az amerikai megszállást, a terrort, a halál árnyékában zajló mindennapokat idézték meg. Egy-egy közösség fájó kérdéseit úgy tárták fel, hogy az tele volt gyönyörűséggel, torokszorító pillanatokkal, a remény, a változás utáni vágygal. A politikai színház esetében sem az az érdekes, hogy megmutassuk: így működik a politika! Ezt már tudjuk. Ennek színpadra vitele csak ritkán lesz több mint egyfajta látvány vagy kabaré. Meggyőződésem, hogy súlyosabb kérdésekre kellene a válaszokat kutatni: vajon mitől ilyen ez a világ? S ha ilyen, mik a következmények? És még tovább lépve: merre lehet ebből kitörni?

Ma alapvetésnek számít, hogy az innováció, a kritikus szellem a struktúrára kívüli színházakból érkezik. Az Újvidéki Szerb Nemzeti Színház egy hétórás *Sirályt* hozott a MITEM-re. A produkció magát a műalkotás születését teszi meg az előadás témájává, a színházzal elemezi.

– Remek példa ez arra, hogy a kőszínházakban is születhet innováció. Elmesélték, hogy 16 hónapos próbaidőszakot szántak a munkára, hogy a repertoár üzemszerű előállítás mellett legyen lehetőségük elmélyült műhelymunkára is. Egy találkozón ilyen csemegékre, „vad” produkciókra is szükség van.

A korát tekintve is különlegesség volt a vilniusi Kis Színház *Alarcosbálya*.

– Tizennyolc éve volt a premierje! Már csak ezért is fontosnak tartottam, hogy meghívjuk Rimas Tuminas rendezését, mert ez jelzi, hogy a

„A MITEM-re hozott előadásokban azt éreztem, hogy ezek a színházak komolyan és felelősségérzettel kommunikálnak a közönségükkel, mert tudatában vannak: saját közösségük lelkének a gyógyítását bízták rájuk.”

megszületett értékhez való viszony mennyire más, mint mifelénk, ahol szinte elképzelhetetlen, hogy egy előadást akár fele ennyi ideig is életben tartsanak. Kora ellenére csodálatosan élő produkciót láthattunk, amely varázslatosan megőrizte frissességét, korszerűnek hatottak esztétikai és színpadi megoldásai. A szerepekbe beleéró színészek játéka pedig lenyűgözött...

Az volt az ember érzése, hogy a mesterek, jelentős alkotók jelenléte nem okozott szellemi pezsgést szakmai körökben. Pedig a vendégek névsora imponáló: a norvég sztáríró, Jon Fosse; a román-francia Matei Vișniec; a francia rendezők doyenje, Claude Régy és a nagy orosz újító, Anatolij Vasziljev.

– Naponta szembesülünk a felejtés iszonyatával. Azért szerveztünk számos szakmai napot, hogy a nagyok által felhalmozott tudás átörökítéséhez mi is hozzájáruljunk. Az az érzésem, hogy az elődök tudása nem szervesül, nem rakódik le a fiatal színházi generációk tudatában. Sajnálom és elkésérít, hogy alig láttam a szakma leendő és gyakorló képviselőit. A polihisztor Vasziljev olyan radikálisan és mélyen látja, érti, ismeri és műveli a színházat, hogy tőle talán lehetne tanulni ezt-azt, ha egy egész napon át beszél, tanít, mint tette a MITEM-en. Az embernek az az érzése, hogy még a kilencven éves Régyben is több a forradalmi gondolat, mint sok fiatalban... Azért érdemes odafigyelni ezeknek a személyiségeknek a szavára, mert ők azok közül valók, akik gondolataikkal, műveikkel formálják világunkat.

Beszéljünk a MITEM jövőjéről.

– A kelet- és közép-európa figyelem megmarad, de nyitunk nyugat felé, hiszen Franciaország lesz a díszvendég. Érkezik a milánói Piccolo Teatro, tárgyalunk cseh, lengyel, német, koreai színházakkal. Továbbra is fennáll a bécsi Burgtheaternek szóló meghívásunk. Jövőre ebből a szempontból színesebb lesz a válogatás.

Lesz rá pénz?

– Az első MITEM minősége, sikere jó érv lesz a döntéshozók meggyőzésére. A jelenlegi állás szerint ugyanis kétfévente van forrás a MITEM-re. Azt gondolom azonban, hogy valós hatást csak akkor érünk el, csak akkor tudunk felkerülni Európa fesztiváltérképére, ha évente meghívhatjuk Budapestre a világot. A magyar színjátszás színvonala, teljesítménye, évi 4,5 félmillió nézőszáma okán azonban legalább négy komoly nemzetközi seregszemlét és számos kis fesztivált „érdemelné” az ország. Ez a szakma, közönség és a magyar kultúra érdeke.

KORNYA ISTVÁN

A KÍNÁLAT

MITEM – Madách Nemzetközi Színház Találkozó

2014. március 26. – április 7.

gogolrevizor (Gogol nyomán)

rendező: **Viktor Rizsakov** | Művész Színház – Stúdió | Moszkva, Oroszország

Zéró liturgia (Dosztojevszkij A játékos című regénye nyomán)

rendező: **Valerij Fokin** | Alekszandrinszkij Színház | Szentpétervár, Oroszország

Viktor Asztafjev: **Elátkozottak és meggyilkoltak**

rendező: **Viktor Rizsakov** | Művész Színház | Moszkva, Oroszország

Muhaned Alhadi: **Camp** (Tábor)

rendező: **Muhaned Alhadi** | Bagdad, Irak

A. P. Csehov: **Sírály**

rendező: **Toni Janežič** | Szerb Nemzeti Színház | Újvidék, Szerbia

Samuel Beckett: **Első szerelem**

rendező: **Gemza Péter** | Csokonai Nemzeti Színház, Debrecen, Magyarország

Samuel Beckett: **Godot-ra várva**

Rendező: **Petru Vutcărău** | Eugène Ionesco Színház | Kisinyov, Moldova

Mihail Lermontov: **Álarcosbál**

rendező: **Rimas Tuminas** | Kis Színház | Vilnius, Litvánia

Szénási–Zsukovszkij–Lénárd: **Mesés férfiak szárnyakkal**

rendező: **Vidnyánszky Attila** | Nemzeti Színház | Budapest, Magyarország

Isteni kód (Claude Régy rendezése nyomán készült film)

rendező: **Alexandre Barry** | Franciaország

Jon Fosse: **Egy nyári nap**

rendező: **Farid Bikcsentaev** | Galiaskar Kamal Állami Tatár Színház | Kazán, Oroszország

Molière: **Don Juan**

rendező: **Alekszander Morfov** | Ivan Vazov Nemzeti Színház, Szófia, Bulgária

William Shakespeare: **Macbeth**

rendező: **David Doiasvili** | Állami Zenés és Drámaszínház | Tbiliszi, Grúzia

Két sorsjegy (Caragiale műve alapján)

rendező: **Alexandru Dabija** | I. L. Caragiale Nemzeti Színház | Bukarest, Románia

Kjersti Annesdatter Skomsvold : **Minél gyorsabban megyek, annál kisebb vagyok**

rendező: **Margreth Olin** | Nemzeti Színház | Oslo, Norvégia

Alice – körfutás két felvonásban (Lewis Carroll műve nyomán)

rendező: **Andrej Mogucsij** | Nagy Drámai Színház | Szentpétervár, Oroszország

Danyil Harmsz: **Az öregasszony**

rendező: **Vladiszlav Naszταςzjev** | Rigai Nemzeti Színház | Litvánia

William Shakespeare: **Ahogy tetszik**

rendező: **Silviu Purcărete** | Nemzeti Színház | Budapest, Magyarország

Huseyn Alp Tahmaz: **Hová? Merre?**

rendező: **Volkan Özgömeç** | Ankarai Állami Színház | Törökország

Paul Claudel – Arthur Honegger: **Johanna a máglyán**

rendező: **Vidnyánszky Attila** | Nemzeti Színház | Budapest, Magyarország

ÉLETRULETT

Valerij Fokin tétekről, cinizmusról, hamis tradíciókról és a sikerről

Oroszország legpatinásabb teátrumát, a szentpétervári Alekszandrinszkij Színházat vezeti Valerij Fokin. Az ő rendezésében láthattuk a MITEM-en *A játékos* című Dosztojevszkij-regény adaptációját *Zéró liturgia* címmel. A Roulettenburgban játszódó mű helyszínét a rendező egy hatalmas rulett kerékre helyezte.

Az élet valóban hasonló a ruletthez?

– Az életben is mindenki megteszi a maga tétjeit, és azt reméli, hogy a nyerő szám jön ki. A kerék pörög, és látjuk, hogy valaki nyer, és látjuk azt is, mások hogyan játsszák el a lehetőségeiket, tehetségüket...

Szerencsejátékosok volnánk mindannyian?

– Kicsit talán igen. Az élethez elvégre szerencse is kell! Dosztojevszkij regénye, *A játékos* a szenvedélyről szól. Ennek a működését kutattam én is. Hogyan jut el az ember arra a pontra, amikor mindenét felteszi, az életét is kész eljátszani.

Ezért lett a színpadkép egy hatalmas rulett asztal.

– A munkatársaimmal azon gondolkoztunk, hogyan lehet a gondolatot térré alakítani. A rulett keréken közlekednek a szereplők, akik egyszerre azok, akik a téteket teszik és ők maguk is tétek. Úgy közlekednek és távolodnak, találkoznak és elválnak, ahogy a rulett kerék forgatja őket. A színpadi rulett közepén áll a zéró. A zéró egyfelől a semmi, másfelől a játékban az kapja a legnagyobb nyereményt, aki a zéróra tett.

Döntéseinket lehetőségek és kényszerek is befolyásolják, nemcsak a vak szerencse.

– És a döntéseink mögött vannak elvek is. Ha vannak.

Mitől aktuális Dosztojevszkij?

– Dosztojevszkij zseni volt, és minden művében az emberi lélek rejtelmeit kutatta. Ez pedig mindig „aktuális”. Most, amikor a világot a totális cinizmus uralja, műveiből sokat meríthetünk.

Mit jelent ez a cinizmus?

– Nézze, cinizmus mindig volt, és mindig lesz. A kérdés, milyen arányban kapjuk a nyakunkba. A mai cinizmusnak sajátos színezete van. Mást gondolunk, mint amit mondunk, és megint másként cselekszünk. Nem is olyan régen, ha egy politikust szembesítettek azzal, amit korábban mondott, legalább elkezdett magyarázkodni. Ma már mintha nem is értené, mi a kérdés... Ebben élünk, nincs semmi, ami biztos volna, legalábbis így érezzük. Azoknak, akik ezen gondolkoznak, az a tét, hogy mennyire vagyunk képesek igazodási pontokat találni és adni, és miként tudjuk a régieket megőrizni.

„Aki képtelen a művészek által kínált szellemi kalandra ráhangolódni – mert pusztán szórakozni akar –, abban azonnal belső ellenállás alakul ki, és rosszul, kényelmetlenül érzi magát, mert nem tudja elviselni, sőt, gyűlöli, ami nem olyan, mint amit elvár...”

A színház is jelenthet igazodási pontot.

– Az egész kultúrának ekként kell működnie. Feltéve, ha a kultúra a társadalomban kellő súllyal van jelen, mert csak akkor tud hatni. A színház is adhat pozitív impulzusokat.

Sokat hallunk arról, hogy az orosz színházban egy-egy előadás létrehozatala hosszú folyamat eredménye.

– Négy hónapnál kevesebb idő alatt nemigen hozok létre előadást. Fia-tal rendezőknek azonban nem mindig adatik meg, hogy ilyen hosszan dolgozzanak. És meg is kell tanulni, hogyan kell egy hosszú és alapos folyamatot levezényelni.

Nálunk hat hét a „norma”. Ennyi idő alatt létre kell tudni hozni egy kőszínházi előadást. Ön hogyan építi fel a négy hónapot?

– Hat hét is elég lehet bizonyos darabokhoz, és ennyi idő az előadás színpadi próbáira is elegendő. De az az igazi, amikor magát a színpadi próbát megelőzi egyfajta közös alapozás a színészekkel. A *Zéró liturgia* esetében az első egy-két hétben csak az asztal mellett ültünk, elemeztük a regényt és a színpadi szöveget, össze is vetettük a kettőt. Volt, amikor a színészeket kértem, hogy a regényből átemelt szövegeiket húzzák meg. Ez is egy eszköz arra, hogy lehetőséget adjak nekik az önálló kezdeményezésre. A rutinos színész persze tudja, hogy ez egy „csapda”...

... és nem akar belesétálni.

– Nem is érti, mit akarsz tőle, csak néz rád, mint egy örültre. A rendező egyik alapvető feladata abban áll, hogy magához edesgesse a színészeket, és amikor már mellé álltak, akkor mindent ki lehet próbálni... Az elemzés után hosszan dolgozunk úgynevezett etüdökkel. Nem az előadás jeleneteit próbáljuk, hanem a témához kapcsolódó szituációkat, hogy a színészek magukból kiindulva mozgósíthassák érzelmi emlékezetüket. Így képesek „belül” kitapogatni a szükséges impulzusokat. Ha ez nem történik meg, a színészek csak elbújnak a szöveg mögé. Fel kell őket izzítani, hogy az érzelmek nyelvén kezdjenek beszélni. Ha mindezeket túljutottunk, kezdődhetnek az előadás színpadi próbái.

Az érzelmi emlékezetet említette. Ez Sztanyiszlavszkij rendszerének egyik fontos kifejezése. Vagyis ön „használja” a tradíciót. Hogyan látja a hagyomány és az újítás viszonyát?

– Számomra az a kutatómunka érdekes és izgalmas, amikor a tradíció össze tud kapcsolódni az újítással. Nos, ezt kimondani persze egyszerűbb, mint megvalósítani. De nézzük, mit is jelent ez! Először is tudnunk kell, hogy vannak rossz tradíciók, nem is kevés, amiket ki kell iktatni. És vannak folytatásra, követésre érdemesek. Sztanyiszlavszkijé

Valerij Fokin

(1946) rendező, színházigazgató. Oroszország Nemzeti Művésze, és még számos magas állami kitüntetés birtokosa, többek között Lengyelország Érdemes Művésze. Tanított Moszkvában és Krakkóban. 1991-ben alapította meg a moszkvai Mejerhold Központot, a város egyik legjelentősebb kortárs művészeti intézményét, amelyet két évtizeden át vezetett, ma az 1756-ban alapított szentpétervári Alekszandrinszkij Színházat igazgatja. 2006 óta az Orosz Föderáció elnöke mellett működő kulturális és művészeti tanács tagja. Két alkalommal is megkapta a legrangosabb orosz nemzeti színházi fesztivál, az Arany Maszk díját.

ilyen. Látható viszont egy probléma: vannak rendezők, színészek, akik meggyőződéssel hirdetik, hogy ők ennek vagy annak a tradíciónak a képviselői, letéteményesei, örökösei. Ezen alapszik a konzervativizmus, a demagógia. Ezek az emberek ugyanis nem a tradíciót, hanem saját magukat védmezik, mert érzik, hogy nem állnak biztos lábakon, ezért a tradícióra való hivatkozással próbálják a pozíciójukat igazolni. És persze vannak rossz, hamis, vacak, kulturálatlan, magukat a világ közepének gondoló újítók – a mai orosz színház is tele van ilyenekkel. Az avantgárd és a hagyomány termékeny ütközőpontján születhet valami új.

Megfogalmazható, mi a felelőssége az ön által vezetett színháznak a nézővel szemben?

– A színházi nézőt is nevelni kell. Ez fontos. Csak az tud jó néző lenni, aki rendelkezik valamilyen műveltséggel, mert intellektuálisan is rá kell hangolódnia az alkotásra, hiszen a színész, a rendező nem szórakoztatni akarja, hanem felkavarni, elgondolkoztatni. Természetesen nem a bulvár színházról beszélünk. Aki képtelen a művészek által kínált szellemi kalandra ráhangolódni – mert pusztán szórakozni akar –, abban azonnal belső ellenállás alakul ki, és rosszul, kényelmetlenül érzi magát, mert nem tudja elviselni, sőt, gyűlöli, ami nem olyan, mint amit elvár...

A néző kedvében kellene járni?

– Nem a művészek dolga, hogy engedményeket tegyenek a közönségnek. De arról biztosítani kell őket, hogy minőséget nyújtsunk nekik. Meg kell őrizni az intézmény méltóságát – erre kötelez bennünket az Alekszandrinszkij alapítása óta eltelt 258 év. A nézők legfontosabb csoportja számunkra a fiatalok. Vannak nézőnevelő programjaink, és az eredmények jól láthatók: a közönségünk hatvan százaléka fiatal. Ezt igazi sikernek tekintem.

KORNYA ISTVÁN

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

EGY SZÍNHÁZ- TÖRTÉNETI NAP

Anatolij Vasziljev a MITEM-en

A világszínház egyik utolsó nagy újítója. Polihisztor. Kérlelhetetlen és következetes alkotó. Tudós és művész. Anatolij Vasziljevnek egy egész napot szentelt a Nemzeti Színház az I. Madách Nemzetközi Színházi Találkozó keretében. De jelen volt a mester tanítványa „képében” is, hiszen a fesztivál ideje alatt egykori színésze, Igor Jacko a Vasziljev-től tanultak alapján tartott kurzust kaposvári és budapesti színészhallgatóknak.

Vasziljev vendége ezen a napon Törőcsik Mari volt, a nagy orosz rendező magyar színésznője. Dolgoztak együtt Pesten, Szolnokon, Moszkvában. Két nappal azután, hogy Törőcsik 2008 őszén visszatért a klinikai halálból, a betegágya mellett állt, és azt mondta: Mari, kelljen fel, és gyerünk próbálni... Törőcsik egy év múlva már bemutatót tartott Kaposváron a Vasziljev rendezte *Naphosszat a fákon* című előadásban.

A tervek szerint Vasziljev a következő évadban „szabadegyetemi” kurzust tart a Nemzeti Színházban.

Anatolij Alekszandrovics Vasziljev (1942)

Színházi guru, sámán, próféta. Korunk egyik legjelentősebb színházi rendezője, színházelméleti gondolkodója, színházi pedagógusa. Marija Knyebel, a hajdani Sztanyiszlavszkij-tanítvány szellemi örököseinek vallja magát. 1987-es korszakos előadása, Viktor Szlavkin *Karikajátékának* színrevitele bejárta szinte egész Európát. Pirandello *Hat szereplő keres egy szerzőt* című darabját már a saját színházában mutatta be. A Drámai Művészet Iskolája 1987. február 24-én nyitotta meg kapuit, és valóságos zarándokhellyé vált. Ez az előadás mérföldkő volt Vasziljev művészetében. Szakítva a hagyományos színházzal, élő, játékos, improvizációra épülő előadást hozott létre. Ekkor kezdett el sajátos módszere szerint színészeket, rendezőket tanítani.

Vasziljev *laboratórium-iskola-színházában* a színész elsősorban tanuló és kutató. Az improvizációs készség fejlesztése során a színész nem csupán a mesterség titkait fedi fel önmaga számára, hanem magát a dráma művészetet is, annak élő, közvetlen hatásaival együtt. Vasziljev a színpadi előadást semmiképp sem tekinti lezártnak, befejezett végterméknek.

Dosztojevszkij regényein, Platón dialógusain majd 1992-től Thomas Mann *József és testvérei* című művén dolgozva az eszmék világában való elmélyüléssel Vasziljev fokozatosan a „szellem színháza” felé fordul. Ennek a spirituális útkeresésnek a térbeli leképezése a 2001-ben átadott Sztretjenka utcai színházépület, amelyet Vasziljev maga álmodott meg, így az ő színházi gondolatát és szemléletét fejezi ki. Hófehér, puritán, minimalista. Szakrális tér. Vasziljev különleges státuszt vívott ki magának, a Drámai Művészet Iskolájának mint színháznak nem volt bemutató-kötelezettsége. 2006-ban azonban olyan feltételeket szabott számára a moszkvai városvezetés, amelyeket nem tudott elfogadni, és önkéntes száműzetésbe vonult, amely máig tart. Járra Európát, tanít.

Magyarországra Schwajda György hívta rendezni. Itteni munkáinak egyik legfőbb hozadéka, hogy Törőcsik Marival olyan művészi munka-harmóniát sikerült létrehozni, amely – ahogy Karsai György fogalmazott – „örök időkre az egyetemes színháztörténet arany lapjain fog szerepelni”.

A Drámai Művészet Iskolája magyarországi vendégjátékai:

Viktor Szlavkin: *Karikajáték* (Petőfi Csarnok, 1988)

Luigi Pirandello: *Hat szerep keres egy szerzőt* (Petőfi Csarnok, 1988)

Alekszandr Puskin–Vlagyimir Martinov: *Mozart és Salieri / Requiem* (Nemzeti Színház, 2002)

Anatolij Vasziljev magyarországi rendezései:

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij: *A nagybácsi álma* (Művész Színház, 1994)

Alekszandr Osztrovszkij: *Ártatlan bűnösök* (Szolnoki Szigligeti Színház, 1998)

Marguerite Duras: *Naphosszat a fákon* (Kaposvári Csiky Gergely Színház, 2009)

Anatolij Vasziljev és Töröcsik Mari
| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Reggeltől estig Vasziljev

Anatolij Vasziljev próféta. Mégpedig a dühösebbik fajtából, akitől gyakran hallani, hogy mind a pokol tüzén fogunk égni. Meghallgatjuk, kicsit elszégyelljük magunkat, hogy tényleg szebben, jobban kellene színházat csinálni – meg úgy egyáltalán: élni. De azért titokban reméljük, hogy nincs ekkora kapacitás, és nem jut majd üst mindannyiunknak a pokolban.

Folyton megjósolják a színház megszűnését, ahogy bő évszázada egyre fejlődik a kép- és hangrögzítés technikája. Ehhez képest még a szórakoztató színház is intenzíven jelen van a világban, ráadásul kialakult valami, amit jobb híján művészszínháznak nevezhetünk. A 20. század folyamán a színház korábban soha nem látott mélységekbe és magasságokba jutott el. Az emberi élet legmélyebb kérdéseivel foglalkozó, velőtrázó előadások születtek-születnek, a legmagasabb szintű színészi és más szakmai teljesítményeknek köszönhetően. Akárki akármit mond, ez egy sikertörténet.

Ennek a sikertörténetnek fontos szereplői azok az elszánt laboratóriumi kutatómunkát végző színházi alkotók, akik aztán írásban foglalták össze nézeteiket. Nem elméleti írókról van szó, hanem arról a folyamatról, ahogy egyéni tapasztalatokból szakmódszertan lesz. Ezeknek a egyszerű embereknek az a sorsa, hogy örökösen elégedetlenek legyenek. Vasziljev is egyike a dühös profétáknak, akik azt várják el, hogy a néző számára olyan élmény legyen minden színházi előadás, amelyet a vallásos emberek sem élnek át minden vasárnap a templomban. Szerinte különben nincs értelme a színháznak. Könyörtelen célkitűzés, és soha nem lehet elérni teljesen.

Vasziljev nem egyszerűen egy híres rendező, hanem maga a színház történet. Vele foglalkozni, pláne őt hallgatni folyamatos szembesülést jelent a színház alapkérdéseivel. Mi a színház célja? Hogyan kell színházat csinálni? Vasziljev előadásai többnyire nem érnek meg hosszú szériákat, és nagyobb a hatásuk a színházcsinálókra, mint a közönségre. Számos ilyen alkotó van az utóbbi százötven év színház történetében. A többi alkotó tanul tőlük, és aztán lassan, nem feltűnően, és bizony hígabb állapotban ér oda a szélesebb közönséghez, amire a

kérlelhetetlenül szigorú mester jutott. Pontosan ezt szolgálhatja egy olyan szakmai nap, amelyre a MITEM keretein belül került sor a Nemzeti Színházban: reggeltől estig minden Vasziljevről szólt. Tekintve az ő jelentőségét, ezt nem lehet kevesebb időből megoldani. Mire lenne elég egy óra Vasziljevvel?

Vasziljev úgy néz ki, mint egy sztarec. Hosszú szakáll, hosszú haj, égő tekintet: már harminc évvel ezelőtti képeken is az orosz vallásosság szent embereire hasonlít. Meglepően céltudatosan és gyakorlatiasan viselkedett mindvégig. Rögtön praktikusán átszervezett mindent: ki, mit, mikor, hogyan. Mikrofonállványt kért, bevezetőt mondott, majd ő maga lett moderátora a róla szóló kis híján nyolc órás szakmai programnak. Jól szerkesztett napunk volt: színházi előadások részletei és dokumentumfilmek ékelődtek a beszélgetések és a Vasziljev-monológok közé.

Visszatérő téma volt a nap folyamán, hogy Töröcsik Mari és Anatolij Vasziljev között sajátos kapcsolat van. Vasziljev mindháromszor (1994-ben, 1998-ban, 2009-ben) azért rendezett Magyarországon, hogy Töröcsik Marival dolgozhasson, és meghívta Moszkvába is, ahol Töröcsik Mari magyarul játszott Vasziljev egyik orosz nyelvű produkciójában. Kettőjük közös munkájáról két dokumentumfilm is készült (1994-ben, illetve 2009-ben), mindkettőt teljes egészében levetítették a Vasziljev-napon. A 2009-es film néhol már a bulvár határát súrolja, talán többet mutat meg az alkotófolyamat során kialakuló konfliktusokból, mint amennyi ebből a kívülről tartozik. Úgy gondoltam, maga Vasziljev soha nem is látta ezt a filmet, erre legnagyobb meglepetésemre a következő szavakkal konferálta fel: „nem a legjobb arcomat mutatja, de legalább egy őszinte film”. Mert Vasziljev nem csak ígét hirdető próféta, hanem önkritikára is képes, sőt humora is van. A mások által megszerkesztett megnyilvánulásaiban, akár nyomtatásban megjelenő interjúkban, akár dokumentumfilmekben sokkal zordonabbnak tűnő figura. A saját maga által meghatározott keretekben lazább a viselkedése, és ettől még hitelesebb, amit mond. Megnyugtató hallani tőle időnként a mai színház felszínességét ostromozó megnyilvánulása mellett olyanokat is, hogy mindannyian esendők vagyunk, és hogy soha nem sikerülhet valami tökéletesen. Hogy végül tényleg nem jut mindenkinek fortyogó üst a pokolban.

LAJOS SÁNDOR

ELHOZZÁK NEKÜNK A VILÁGOT

– Nagyon fontosnak tartom, hogy Budapesten évente legyen egy műhelyjellegű nemzetközi fesztivál, ahol nemcsak előadások, hanem fontos szakmai találkozók, beszélgetések, viták, workshopok is zajlanak – vagyis eleven a dialógus. A MITEM egy ilyen kezdeményezés.

A fesztiválok nyitottá tesznek, hiszen elhozzák nekünk a világot, és a nemzetközi kitekintés mindig szembesülés is saját magunkkal. Bízom benne, hogy a szakma érdeklődése megélné a következő évek során. Országos jelenségnek látom: „elfáradt” némileg a szellemi érdeklődésünk. Nem vagyunk eléggé kíváncsiak másokra! Kulturális életünk meglehetősen zárt, és ez provinciálissá tesz bennünket. Nem érezni az évente mintegy 4,5 millió nézőt megszólító színházi kultúra magabiztosságát, erejét.

Miskolcon idén másodjára rendeztük meg az európai színházi egyetemek fesztiválját, a SZEM-et, hat ország hallgatóinak részvételével. Élénk, izgalmas kis fesztivál ez, melynek társszervezője a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetem. A színházi szakma mégis csak idén fedezte fel magának a fesztivált, jövőre talán sikerül az áttörés. Biztos vagyok benne, így lesz a MITEM-mel is, két-három év alatt meg fogja találni valódi helyét az ország és a kétmillió Budapest színházi életében.

Kiss Csaba

drámaíró, rendező, a
Miskolci Nemzeti Színház
igazgatója

A bukaresti Nemzeti Caragiale-novellából készült *Két sorsjegyet* nézve nagy hatással volt rám a román színházról megszokott intenzív színészi játék, Helmut Stürmer nagyvonalú, sokfunkciójú színpadi tere, az erős, aktuális töltet.

Fontosak a találkozások: sikerült személyesen is megismerkednem Matei Vișniec-kel, a Franciaországban élő román drámaíróval, akivel jól beszélgettünk – Csehovról. Igen, Csehov volt a találkozási pont! És nagyon jó, hogy nem színházi trendekről, új irányzatokról, a román-magyar viszonyról, vagy bármilyen napi ügyről beszélgettünk...

NAGYON DRUKKOLOK

– Mi a jelentősége az első hazai nemzetközi színházi találkozóknak?

– Rendkívül fontos a létrejötte! Évek óta küzdött érte a szakma, nekem is szívügyem volt. Összehasonlíthatjuk általa a hazai színjátszás állapotát más országokéval. Felébreszti ősi kíváncsiságunkat. Tágul a horizontunk, egy-egy előadásnyira megismerkedünk olyan országokkal, kultúrákkal is, amelyekről eddig keveset tudtunk.

– Mit emelne ki a kínálatból?

– Nagyon szerettem a litván *Álarcosbált*, amelynek a híre már korábban elért hozzám, kíváncsivá tett. Nagy élményt jelentett a különleges formavilága, tiszta elemzése, a nagy formátumú színészek játéka pedig lenyűgözött. Érdekesnek találtam a szerbek hétórás *Sirályát* is. A kínálatban szerepelt a Nemzeti három előadása, amelyeket már korábban láttam. Mivel a fesztivál ideje alatt rendeztem, kevesebb előadást láttam, mint szerettem volna. Ám egy színházi szemle programjának az értékét az is mutatja, ha fáj az ember szíve olyan produkciók miatt, amelyeket nem tudott megtekinteni. Nekem sajnos/szerencsére most jó pár ilyen akadt.

Marton László

a Vígyszínház főrendezője

– Tud esetleg tanácsot adni a MITEM-nek a folytatáshoz?

– Egy kéthetes szemle lebonyolítása, amikor minden nap egy vagy két társulat lép fel, hatalmas feladat az egész színháznak: vezetésnek, szervezésnek, műszaknak. Olykor az előadások fordításába, feliratozásába szokott hiba csúszni, az általam látott előadásokon is találkoztam ilyen problémával. Technikai hiba azonban a világon mindenhol előfordulhat. Ám összességében ez semmit nem változtatott azon a tényen, hogy létrejött ez az esemény. Nagyon drukkolok, hogy folytatódjon.

Kíváncsiság, kitekintés, az összevetés lehetősége – szakmai és nézői szempontból. A magyar színházi szakma professzionális művelőit, illetve a fiatal generáció tagjait kérdeztük: ők miként látták a MITEM-et?

Máté Gábor
színész, rendező,
a budapesti Katona József
Színház igazgatója

LÁTOM MAGAMAT A VILÁGSZÍNHÁZBAN

Sajnos csak egy produkcióra, a bukaresti *Két sorsjegyre* jutottam el. Ez azonban hihetetlen jó választásnak bizonyult, az elmúlt évek legnagyobb színházi élményét nyújtotta számomra. Óramű pontossággal működött, precíz tempóval. Ebből az egy előadásból is lemérhető a román rendező és a díszlettervező zsenialitása. Világosan látható volt az is, hogy a román színház sokkal játékosabb a magyarnál: hirtelenebb, expresszívabb.

A szakmabeliek rengeteget tanulhatnak a külföldi előadásokból. Mivel a nyelvi különbség miatt kevésbé figyelünk a szövegre, a párbeszédre, sokkal több koncentráció juthat a színészi eszközök, a rendezői módszerek megfigyelésére. Magyar színházi emberként kitekintés számomra egy fesztivál – látom magamat a világszínházban. A közönség is jobban el tudja helyezni a hazai színházat egy tágabb kitekintésben. A külföldi előadásokra a néző előítéletek nélkül tud beülni, hiszen nem játszik benne kedvenc színésze, a rendező is többnyire ismeretlen, legfeljebb a szerzőt ismerheti.

A MITEM-nek talán annyi előzménye lehet a hazai nemzetközi fesztiválok történetében, hogy a Katona kétszer vendégül látta az Európai Színházi Uniót Budapesten, még Zsámbéki Gábor igazgatása alatt. Igaz, ezek az alkalmak nem tematikus fesztiválok voltak, mint az oroszok köré szervezett mostani program, hanem a szövetség tagszínházai jöttek el Magyarországra.

„kapkodtuk a fejünket”

Berettyán Nándor másodéves színészhallgató,
Kaposvári Egyetem

– Érdekes volt megfigyelni, hogy az orosz, a bolgár, a norvég és a többi résztvevő ország előadása miként ragadja meg a valóságot. A látott kelet-európai produkciók mindegyikében kitapintható a metafizikai alap és valamiféle felfelé kapaszkodás. Nagy színész- és rendezőegyeniségek vonultak fel a szemlén, mi hallgatók csak kapkodtuk a fejünket. Felemelő érzés volt látni az *Alice* című előadás főszereplőjét, Alisza Frejndlihet, akit már ismertünk a híres Tarkovszkij-filmből, a *Sztalker*ből. Az orosz színházi újító, Anatolij Vasziljev tanítványa, Igor Jacko egyhetes színésztáborban tartott nekünk és a pesti Színművészeti hallgatóinak a test, a hang, az energia megfelelő használatáról. Számomra a vele való találkozás jelentette a legnagyobb élményt: lenyűgözött a tudása, bölcsessége, nyugalma, közvetlensége.

„üvöltő csendek”

Vecsei Miklós, negyedéves színészhallgató, Színház- és
Filmművészeti Egyetem

– Ikonikus alkotókkal, elképesztő atmoszférájú előadásokkal és izgalmas színészekkel töltöttünk el két hetet. Nagyon új volt számomra az a fajta tudás, amit az oroszok képviselnek. Az orosz színész: konkrét, százszázalékos energiával dolgozik, játéka „egyszerű” és felfelé irányul. Lenyűgöztek az üvöltő csendek. Az orosz előadásokon néha azt éreztem, szívesen megnézném őket a saját játéktérükben is, mert úgy gondolom, az ő színjátszásuk nagyon kötődik azokhoz az energiákhoz, amit a próbafolyamat során a helyszínen létrehozunk.

Kivételes jelentőségű volt számomra Igor Jacko színészkurzusa, ami alapjaiban változtatta meg néhány elképzelésemet a színjátszásról, és ismét emlékeztetett arra, hogy egy göröngyös, de gyönyörű útnak még csak az elején tartok. Anatolij Vasziljev is lenyűgözött, és megrázó volt a találkozása Töröcsik Marival: feltárult két hatalmas személyiség – egy rendező és egy színész – minden egymás iránti szeretete, tisztelete, a közös alkotás fájdalma és öröme.

„tömény két hetünk volt”

Györfi Csaba rendező-koreográfus hallgató,
Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem

Egyetemi osztályfőnökünk, Bocsárdi László rendező (a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház igazgatója – *a szerk.*) ötlete volt, hogy egy csapat hallgató jöjjön el a budapesti fesztiválra. Izgalmasan hangzott, hiszen Marosvásárhelyen nincs alkalmunk orosz, lett, litván, grúz művészszínházakat nézni. Társaimmal az összes előadást megnéztünk, rendkívül tömény két hetünk volt. Láttam, hogyan gondolkodnak különböző európai országok a színházról. Milyen nyelveket, stílusokat használnak a rendezők. Személy szerint nekem a *Mesés férfiak szárnyakkal* tetszett a legjobban. Lebilincsel az erős képi fogalmazás, a repülés érzetének a megjelenítése. Soha nem lélegeztem még ennyire együtt szereplőkkel, mint ebben az előadásban. Az egyetem szervezésében nyáron készülünk a Pécsi Országos Színházi Találkozóra – hogy minél több magyarországi előadást is láthassunk.

Zéro liturgia (Alekszandrinszkij Színház, Szentpétervár)
| fotó: Jekatyerina Kravtsova

Elátkozottak és meggyilkoltak (moszkvai Művész Színház)
| fotó: Jekatyerina Cvetkova

Osztovits Ágnes

Látvány és ember

Válságban van az orosz dráma? Sajnos nincsenek pontos ismereteink, de abból, hogy a Budapestre érkező világhírű orosz társulatok egyike sem színpadra készült irodalmi művet mutatott be a Nemzeti nagyszínpadán, akár erre is következtethetünk. S talán még arra is, hogy a színház megújult formanyelve, technikai lehetőségei jóval tágasabbak, mint azt a drámaírók valaha is felmérték, felméri. Ezen lehet dohogni, lehet visszasírni a jó „irodalmi” színházat, de óhatatlanul az új produkciók hatása alá kerülünk, s nem osztjuk szegény jó Gárdonyi Géza véleményét, hogy regényből a legkritikább esetben születik jó darab, hisz „a kapanyél is csak egyszer-egyszer sül el”.

A szentpétervári Alekszandrinszkij Színház Dosztojevszkij A játékos című önéletrajzi ihletésű regényét vitte színre – bravúrosan. Mi történik az emberrel, ha úrrá lesz rajta a játékszenvedély? A *Zéro liturgia* címmel bemutatott, remek ritmusú előadás díszlete egy hatalmas rulett asztal, s ezen zajlik a szereplők élete, a legfőbb kellék pedig a mozgatható szék, amiből nem lehet kiszállni: ebben ülnek a ruletterem vendégei, a gyógyításra szoruló betegek, s ebben érkezik meg a „bábuska” is, akinek a halálától remélnék gazdag örökséget az üdülőhelyen rekedt, hazugságokba menekülő főszereplők. A nagymama egy pillanat alatt ráérez a rulett ízére, s elveri hatalmas vagyonát. Ő még el tud menni, de a többiek nem. Valerij Fokin rendező az első negyedórán megijeszti a nézőt: óraműpontossággal mozog itt minden, a technika csodálatos, de hol marad az ember. Mejerhold kipipálva, Sztanyiszlavszkij schol. Aztán az előadás második fele felforrósodik, a

kitűnő színészek megmutatják, hogy mély és összetett érzelmek dülnek e hűvös világban.

Az *Elátkozottak és meggyilkoltak* a jecini időkben meghurcolt kiváló szibériai író, Viktor Asztafjev regénye alapján készült. A posztmodern mentalitás a 90-es évektől nem tűrte, hogy bárki szóvá tegye a rabló privatizációt, a káderek kapitalistává vedlését. Ez az irányvonal az orosz – és voltaképpen a szovjet – hagyományokat az alkoholizmussal, a mély tudatlansággal azonosította. A nálunk is jól ismert nagy realista írók – Raszputyin, Belov és Asztafjev – nemcsak partvonalra kerültek, hanem antiszemitizmussal, nacionalizmussal megbélyegzett szerzők lettek. Asztafjev bele is halt az őt ért sérelmekbe. A moszkvai Művész Színház megindítóan szép előadással rehabilitálja az író, s mondja ki minden pátoz nélkül, hogy a szovjet rendszerben egyként szenvedtek az emberek, vallásra, fajra való tekintet nélkül, s ezért nem megvetés, hanem részvét jár.

Egy szibériai kiképzőközpontba összehoztak egy csomó fiatal embert, hogy mielőtt a hadszíntérre dobnák őket, legyen némi fogalmuk az ideológiáról és a fegyverekről. A táborban nincs megfelelő ruha, ritkán folyik víz és förtelmes az ellátás, de a katonai drill mindent átjár. Viktor Rzsakov szigorú alakzatokba rendezi a fiúkat, remek koreográfiával mozgatja őket. Aztán hirtelen lazul a fegyelem: a mezítlásos fiúk lázadoznak. Aki vét, azt kivégzik. És a parancsnokot nem érdekli, ki miért akar lelépni innen. Nem érdekli a zsidó fiú, akinek apját kivégezték, s most végre találkozhatna frissen rehabilitált anyjával,

Alice (Nagy Drámai Színház, Szentpétervár)

Macbeth (Vaso Abasidze Állami Zenés és Drámaszínház, Tbiliszi)

Álarcosbál (Kis Színház, Vilnius) | fotó: Eöri Szabó Zsolt

nem érdekli a ferde szemű, Allahban reménykedő ifjú, a hazai ízekre, anyai szeretetre vágyó szibériai testvérpár sem. Fogatkozik a csapat, de elérkezik a pillanat, amikor átdobják őket a frontra. A biztos halálba vonulnak.

Rizsakov rendezői figyelme egyetlen percre sem lankad, az előadásban nincs üresjárat, nincs hamis pátosz, csak mély emberi együttérzés és megrendülés. Ilyennek kellene lennie a modern közösségi színháznak.

Lewis Carroll világhírű regénye, az *Alice csodaországban* csupán kiindulópontja a szentpétervári Nagy Drámai Színház *Alice – körfutás két felvonásban* című produkciójának. A budapesti orosz kolónia tagjai, akiknek minden orosz nyelvű előadás érthetően nagy élmény volt, ezúttal az első rész után fenntartásaikat hangoztatták: mi nem tanultunk angol irodalmat, nekünk ez az egész nagyon zavaros. Andrej Mogucsij rendező valóban adott nekünk veszi, hogy a közönség ismeri a kultikus művet, s ez zavarólag hathatott, hiszen az eredeti regény motívumaira épül egy idős orosz asszony (és nem egy gyermek) látomásorozata, de az előadás második részében nyilvánvalóvá válik, hogy nem angol, nagyon is orosz létérzésről van itt szó, meggyötört életkekről, félresiklott emberi kapcsolatokról, elfojtott érzelmekről. A közönség először a nézőtér ülésén foglal helyet, s csodálja a háromszintes nézőtér-színpadot, a második részben aztán elvegyül a szereplők között. Részese a játéknak. Kétségkívül különleges élmény az előadás, izgalmas a színpadkép, fontos az üzenet, ragyogó a színészi játék, de...

Ugyanez az üzenet bensőségebben is elmondható, ahogy a litvánok (a vilnusi Kis Színház) lefegyverző *Álarcosbál* produkciójából kiderült. A Puskin árnyékában kissé háttérbe szorult Mihail Lermontov verses drámáját Rimas Tuminas rendező egyetlen színpadi képre redukálja: mindig esik a hó, reménytelenül és gyönyörűen. Egyetlen zeneszámra, egyetlen felkavaró keringőre szűkíti a zenei aláfestést. A kitűnő színészek pedig eljátsszák, hogy ők romantikus hősök, szüziesen ártatlanok és megszállottan gonoszok. Olykor nem is egymáshoz szólnak, hanem a közönséghez. Talán ez volt a MITEM egyik legszebb produkciója.

Ami a színpadi látványt, a vizuális effektusokat illeti, a grúz *Macbeth* is megigézte a közönséget, de ami az *Álarcosbál*-ban meghitt volt, az itt kissé külsődleges. Mintha David Doiashvili rendezőt a határos színpadi képek jobban izgatták volna, mint maguk a karakterek. A beavatottak szerint a hatalom megszerzése érdekében mindenre kész grúz politikai elitet láttatja a rendező Shakespeare tragédiájában, ezért óriási siker Tbilisiben az előadás. A magyar befogadást nemcsak ez a szándék, hanem az is nehezítette, hogy az emberfeletti munkát végző szervezők ezúttal Szász Károly igencsak poros magyar soraival feliratozták az előadást.

S ha már a szervezőknél tartunk: alkotók és nézők ennyi figyelemességet, türelmet, tapintatot ritkán tapasztalhatnak, mint amit a MITEM-en kaptak. Nem beszélve az élményekről. Nagyon várjuk a folytatást.

ERŐS ELŐADÁSOK

» A MITEM koncepciója a lengyel Toruńi Fesztivál elvét követi, és ezáltal szép főhajtás annak alapítója, Krystina Meister előtt. Kelet- és Közép-Európa olyan geopolitikai tényező, amelynek mindig is megvolt és a mai napig megvan a súlya. Egyébként az 1996-ban alapított Passages Fesztivál (Metz, Franciaország), amelynek a művészeti vezetője vagyok, szintén elsősorban kelet felé tekint. Én tehát jó indulásnak tartom a Kelet- és Közép-Európa országaira való nyitást. De nem válhat kizáró tényezővé. Egyébként a MITEM sem tartotta magát ehhez mereven, hiszen norvég, iraki és török társulatokat is meghívott.

» A válogatók követték azt a vonalat, amit kitűztek maguk elé, de bizonyára az előkészítési folyamat rövidebbé miatt túlságosan egyívású intézményeket (hogy rögtön nevén is nevezzük őket: nagy állami színházakat) szólítottak meg, elsősorban nemzeti színházakat. Ezek az intézmények nem feltétlenül jelentenek mindenütt átütően újító színházakat. Márpedig eredeti vállalkozások felkutatása lenne egy fesztivál egyik legizgalmasabb küldetése. Ellenben a művészekkel való beszélgetések és a szakmai napok magas színvonalúak és rendkívül érdekfeszítőek voltak. Olyan személyiségek jöttek el a MITEM-re, mint az orosz színház egyik nagy újtója, Anatolij Vasziljev, a francia rendezők doyenje, Claude Régy és a kortárs irodalom egyik sztárja, a norvég Jon Fosse.

» Átfogó és jellegzetes képet kaptunk a nagy orosz színházi intézményekről. Hiányzott azonban egy vagy több független színház és alkotó, mint amilyen a jekatyerinburgi Nyikolaj Koljada, illetve a permi Szergej Fedotov, vagy az alternatív színházak, mint például a moszkvai teatr.doc. De a mesterkurzus egy kiváló orosz színész és pedagógus vezetésével remek volt. És hát itt volt Vasziljev, ahogy már korábban említettem.

» Egy fesztivál esetében az a fontos, hogy érezhetővé váljanak a törekvések, érzékelhetővé a tünetek, az erővonalak, és hogy kapcsolatokat hozzunk létre előadások és emberek között. Ezzel azt akarom mondani, hogy egy fesztiválnak találkozások helyszínévé kell válnia: a máshonnan érkezett művészek és a helyi közönség között, de a művészek egymás közötti találkozásainak is. Nagyon boldog voltam, hogy láthattam az iraki társulatot, akik óriási kíváncsisággal jöttek csetéről csetére, hogy megnézzék más rendezők munkáit, akiktől még eddig semmit nem láttak és bizonyára nem is hallottak róluk. A látott előadások alapján az egyik „tünet”, amit kiszúrtam, az a mód, ahogy rendezők kisajátítanak egy-egy klasszikus remekművet, és a maguk képére alakítják. Amikor ez egy bensőséges személyes út, az érdekfeszítő. De amikor a rendező egy remekművet arra használ, hogy fitogtasson, sőt, ami még rosszabb, ha intelligensebbnek gondolja magát a szerzőnél (hogy Claude Régy Budapesten elhangzott szavait idézzem), ez középszerű, ez amolyan „ugye láttál engem” ahogy franciául mondjuk, számomra ez érdektelen. Több előadás hordozta ezt a tünetet.

KÉT KÜLSŐ NÉZŐPONT

Szakmai vendégek – szakírók, kritikusok, fesztiválszervezők – érkeztek Európa számos országából a MITEM-re. Közülük kettőt, egy német és egy francia vendéget kértünk arra, hogy mondják el véleményüket, tapasztalataikat, élményeiket a találkozóról.

Jean-Pierre Thibaudat

Író és újságíró. A Libération francia napilap színház rovatának vezetője volt 1978 és 1996 között. A kelet- és közép-európai színház nagy ismerője. Jelenleg a franciaországi Metzben működő Passages Fesztivál művészeti tanácsadója. Színházi írásai a „théâtre et balagan” című blogján olvashatóak a Libération Rue89 weboldalán.

» Voltak szép számmal erős, energikus előadások. A Bagdadból érkezett *Camp* című produkciót emliteném, vagy a Caragiale novellából készült román előadást, a *Két sorsjegyet*, továbbá Samuel Beckett-től az *Első szerelmet*, amit a debreceni Csokonai Nemzeti Színház egyik színésze adott elő. Nagy élmény volt a Caroll nyomán rendezett *Alice* és a Jon Fosse művéből készült kazányi produkció. Külön kezelem Vidnyánszky Attila két előadását, a Claudel-Honegger *Johanna a máglyán* című oratóriumából készült nagyívű színpadi változatot, amely több regiszteren mozog; de még inkább a *Mesés férfiak szárnyakkal* rendezését, amelyet már Debrecenben is megnézhettem, és amely az egyik legszebb színházi álom, amit valaha láttam. Legfrissebb élményként az *Öregasszonyt* választanám, amelyet a rigai színház hozott el Budapestre. Danyiil Harmsz novellájának maró humorát csodálatosan alkalmazták ebben az erős színpadi változatban. Jó társulat, találékony és merész rendezés. Nem tetszett mindenkinek, néhány – az abszurd humorra kevésbé fogékony – néző otthagya az előadást. De ez nem baj. Az is rendben van, ha a színház megosztja az embereket.

1. A MITEM elsősorban a közép- és kelet-európai országok színházi kultúrájának mai állapotát és törekvéseit kívánta bemutatni. Mennyire tartja időszerűnek, érdekesnek ezt a koncepciót?
2. Ennek a koncepciónak a tükrében a programkínálat, a válogatás megfelelt az elvárásainak?
3. A találkozó díszvendége Oroszország volt: átfogó képet kaphattunk az orosz (a posztszovjet) színházról?
4. A fesztiválon látottak, tapasztaltak alapján Ön szerint milyen a MITEM és a szervező budapesti Nemzeti Színház színházi világképe? Milyen benyomásokat visz magával a találkozóról?
5. Mely előadás(ok) volt(ak) a legemlékezetesebb(ek)?

Esther Slevogt

Párizsban született, filozófiát, irodalmat és színháztudományt tanult Düsseldorfban és Berlinben. A legnagyobb német színházi portál, a nachtkritik.de egyik alapítója, szerkesztője, kritikus, író és dokumentumfilm-rendező.

VITÁT!

» A kelet- és közép-európai színházi élet bemutatásának koncepciója mint kiindulópont nagyon érdekes, de még kidolgozandó. Átláthatóbbnak és egyértelműbbnek kell lennie, hogy melyek a meghívás kritériumai. Az egész program kurátori felügyelet alatt áll? A színházak maguk is küldenek előadásokat, amelyeket saját munkájuk tekintetében ők maguk reprezentatívnak tartanak? Érdekes és sokat ígérő nemzetközi kontextusban felvetni a „nemzeti színház” koncepcióját. Ezzel ugyanis egyből az európai viták és a nagy kérdések kellős közepében találjuk magunkat, amelyek arról szólnak, hogy az egyre inkább multikulturális társadalmakban (különösen Nyugat-Európában) hogyan és miképpen értelmezhető még a nemzeti kultúra – anélkül, hogy ezt a fogalmat a kisebbségek ellenében értelmeznénk: vagyis mint befogadást, és nem mint kirekesztést. A még csak két és fél évtizede független kelet-közép-európai országok egészen sajátos perspektívákat tudnak a témában nyitni. A vitát azonban sokkal tartalmasabban és elsősorban a különböző álláspontoknak is teret nyújtva kell lefolytatni.

» A válogatás és a program alapvetően megfelelt a koncepciónak. Többet vártam azonban a Vidnyánszky Attila nemzeti színházi koncepciója tekintetében is fontos „identitás – szakralitás – teatralitás” konferenciától. Lehetőség nyílt volna, hogy ezeket a fogalmakat pontosabban körüljárják és megvitassák. Azt figyeltem meg ugyanis, hogy Vidnyánszky gondolatait (és az abból levezetett színházfogalmat) Magyarországon sokan extrém provokációnak tekintik és hevesen vitatják. Ezek között van számomra néhány nagyon figyelemreméltó, amelyek radikálisan érintik korunk problémáit.

» Nem beszélnek áttekintésről, ez az igény túlságosan merész volna, és nem is tudtam a fesztiválon végig jelen lenni. De betekintést kaptam. Talán foglalkozhatott volna egy beszélgetés azzal a témával, hogy melyek a hasonlóságok és a különbségek az orosz és a nem orosz posztszovjet színházban. Mert itt megint előjön a „nemzeti színházi” gondolat: azokban az egykori szovjet köztársaságokban, amelyek ma önálló államok, valóban kialakult (illetve továbbfejlődött) az orosz színházi tradícióban gyökerező egyedi játékmód? Ha igen, miben ragadható ez meg pontosan? Vajon különbözik ez ennek a tradíciónak a nyugat-európai fejlődésétől, ahol a színházra szintén erősen hatottak Sztanyiszlavszkij és a követői?

» Számomra úgy tűnt, a fesztivál a „sorok között” a (nemzeti) színházat a globalizáció elleni bátyaként kívánja meghatározni, amely védelmet nyújt a globalizációval járó kulturális identitás- és emlékezetvesztéssel szemben. Ez érdekes gondolat, de szerintem így túl általános. Kíváncsi és fontos volna, ha több analízis, vita és reflexió szólna erről, ennek az állapotnak a pusztá kijelentése helyett. Ezért úgy vélem, fontos és mindenekelőtt izgalmas volna az egymással vitázó álláspontok ütköztetése, vagyis azoknak is megszólalási lehetőséget kellene biztosítani, akiknek az esztétikája a fesztiválon közvetetten újra és újra megkérdőjeleződött. Mert csak a vélemények ütköztetése teheti valóban produktívvá a vitát.

» A *Mesés férfiak szárnyakkal* nagyon fontos előadás: mert a rendezés nagyon meggyőzően mutat fel a színház eszközeivel egy filozófiai tézist, amelyet a német-zsidó filozófusok, Max Horkheimer és Theodor W. Adorno már az 1940-es évek elején híres könyvükben a „felvilágosodás dialektikája”-ként írtak le: a totalitárius rezsimet és a féktelen kapitalizmust vizsgálva radikális kritikával illették a „Vernunft” (ész) fogalmát, amely a felvilágosodással a Nyugat eszménye lett. A tézis szerint a felvilágosodás célja az volt, hogy az emberek úrrá legyenek félelmeiken, hogy érvénytelenítse a mítoszokat, a képzeletet pedig megdöntse a tudás. Ám a világ varázstalanításával (amibe isteni elutasítása is beleértendő) a felvilágosodás a totalitárius rendszereknek (ezek egyikének tekintették a kapitalizmust) készítette elő a talajt. Nos mindez, akárcsak Vidnyánszky rendezése is persze sokkal bonyolultabb... A moszkvai *Gogol. Revizor* pedig azért marad emlékezetes, mert a rendezés egyszerre posztdramatikus és posztszovjet, és Gogolt intelligensen, lendületesen, játékkedvvel és könnyeden fordították le a mára.

„Bár a szabadság sosem árt, mindig érdekel, mit vár el tőlem a rendező. Ha több szerepem lett volna Tarkovszkijnál, valószínűleg elhalmoztam volna kérdésekkel, mert én általában a rendezők idegeire megyek a faggatózásommal.”

„ÁTADOM MAGAM A JÁTÉKNAK”

Alisa Frejndlih a színházi pestisről, a rendezők idegeiről és a pisze orról

– A média világának bacchanáliája is rontja a színházi nézők ízlését – mondja Alisa Frejndlih, aki a színész tehetségére épülő művészetben hisz. A szentpétervári Nagy Drámai Színház Alice című előadásában láthatta Oroszország egyik legnépszerűbb színésznőjét a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) közönsége.

Alisa Frejndlih azt jelenti az orosz kulturális életben, mint Töröcsik Mari a magyarban vagy Anna Magnani annak idején az olaszok számára...

– Ezzel túlértékel!

Mégis, mikor jött rá, hogy immár több mint színésznő, valóságos közkincs?

– Nem tudom egy momentumhoz kötni az országos ismertségemet, ez fokozatosan alakult így. Szerepről szerepre éreztem, hogy egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak felém a nézők. A tőlük érkező energia fizikailag is eljut hozzám, és a mai napig feltölt a közönséggel való találkozás. Az utóbbi időben ezt az energiát ismét különösen erősen érzem, most, hogy a színház, ahol szolgálok – a Nagy Drámai Színház – eléggé elárvult helyzetben van. Negyedik éve tart az épület felújítása, kényszerű vándorlásunk során válósággal megkapaszkodunk a közönségünkben.

A MITEM-en is bemutatott *Alice* egyik felvonása a színpadon, míg a másik a nézőtéren zajlik. A negyedik fal lebontása, vagyis a színpad és a nézőtér közötti határ átlépése a nézőket rendre zavarba ejti. A színészek számára milyen érzés a nézők között játszani?

– Hát, nem egyszerű ehhez hozzászokni! Az előadásunk második részében a nézők beülnek a játéktérbe, ennek a felvonásnak a döntő

részében a színészek a nézők között játszanak. Ez belőlünk is előhív egy szinte fizikailag is érezhető vibrációt, ami nem túl kellemes érzés. A nézők közelségéből szerintem nem jön ki többletenergia. Ez ugyanis nem távolság kérdése. Ha színpadon játszom és az ellenfény miatt nem látom a nézőket, akkor is mindig érzem a jelenlétüket. De ha egyszer a színház ebbe az irányba akar tovább haladni, muszáj lesz megszoknunk – mint a pestis idején: valahogy túl kell élnünk.

Erős kijelentés, de azért mosolyogva mondja.

– Akárhogy alakul is a színházi formanyelv, maga a színjátszás túl fogja élni. Lehet, hogy át kell esnünk ezeken az avantgárd, posztmodern betegségeken, hogy visszatérhessen a színház az igazsághoz – ami a színész tehetségére épül.

Carroll *Alice Csodaországban* című művében olvashatunk az örökké tartó teadélutánokról, ami Csehov világát idéző gondolat. Miért nem tartották meg ezt a jelenetet az előadásukban?

– A koncepció szerint minden Carroll szövegével kapcsolatos motívumot csak figurában vagy hangsúlyokban idéztünk fel. A mi előadásunk elsősorban arról szól, hogy az emberek hajlamosak önmagukat elveszíteni. Az *Alice* az önmagát kereső embert mutatja be, azt a közvetlen, tiszta, fiatalkori énjét, aki még titkot hordozott.

A mai orosz színházi élet három nagyját: az Alice budapesti előadása után a világhírű rendező, Anatolij Vasziljev (balra) és Andrej Mogucsij, a darab rendezője köszönti a főszereplőt

„A mentalitásomban már csak azért sem érezhető sok a német származásból, mert apám ősei még Nagy Katalin cárnő idején érkeztek Oroszországba.”

Az előadás nem is Csodaországban játszódik, hanem egy bérházban, ahol a negyedik és az ötödik emelet között megrekedt a lift.

– Én öregasszonyként kerültem ebbe az előadásba, így ez számomra személyes visszatekintést is jelentett. Lewis Carroll meséje tehát a mi feldolgozásunkban nem gyerekeknek szól, hanem különös lelki tájakra vezeti a felnőtt nézőt, hogy ő is magára találhasson.

Andrej Mogucsijt rendezőként a látomások mesterének tartják. Az imént említett térkezelés is egyike azon változásoknak, amelyeket az ő kinevezése hozott a Nagy Drámai Színház élére?

– Igen. De hogy hasonló felfogásban fog-e rendezni a BDT (*a Nagy Drámai Színház orosz nyelvű rövidítése – a szerk.*) régi színészei számára megszokott környezetben is, csak akkor derül majd ki, amikor visszatérünk az alma materünkbe. Én magam is kíváncsi vagyok rá, hiszen még nem volt alkalmam a nagyszínpadon rendezni. Előzőleg – korábbi társulataival – pedig alternatív felfogású előadásokat állított színre. Izgalmas lesz a visszatérésünk!

1989-ig évekig dolgozott színházuk névadójával, Georgij Tovsztonogov rendező-igazgatóval. Hozzá hasonlóan ön is kettős identitással rendelkezik. Tovsztonogov grúz volt, míg ön német családból származik. Mit jelent a német-orosz kettős identitás az ön számára?

– Alapvetően mind a ketten az orosz kultúrából nőttünk ki, azaz együtt, hogy sosem tagadtuk meg a gyökereinket. Édesapám a pétervári Alekszandrinszkij színházban dolgozott, ezért egészen kisgyermekkoromtól követtem az alakításait, és ennek nagyobb hatása volt a pályámra, mint a származásunknak. A mentalitásunkon pedig már csak azért sem érezhető sok a német származásból, mert

Alisza Frejndlih

Nevét és hivatását is édesapjától örökölte: a német családból származó Bruno Frejndlih maga is színész volt. A családnév (freundlich, vagyis barátságos) sokat elárul a hazájában rendkívül népszerű művésznőről. Közvetlen játékmódora, természetes kisugárása azonban nemcsak a nézők szívéhez, hanem rangos színházak legnagyobb szerepeihez is elvezette. Játszott Shakespeare-, Brecht- és Bernard Show-darabokban, 1983 óta tagja és vezető színésze a ma Tovsztonogovról elnevezett szentpétervári Nagy Drámai Színháznak. A magyar nézők elsősorban filmszerepeiből ismerhetik: Elem Klimov 1980-as, *Agónia* című drámájából, Andrej Tarkovszkij 1979-es klasszikusából, a *Sztalker*ből vagy az 1977-es *Munkahelyi románc* című romantikus vígjátékából. Bár énekhangja nem különösebben kiművelt, érces altján elragadó szomorúsággal szólalnak meg a szonok és kuplék. Talán ez is az oka annak, hogy valóságos „intézménnyé” vált Oroszországban.

(a képen: Alisza Frejndlih a *Sztalker*ben)

Az Alice budapesti próbáján

Jelenet az előadásból

apám ősei még Nagy Katalin cárnő idején érkeztek Oroszországba, a nagymamámék generációja még beszélt németül, mi viszont már ízig-vérig oroszok vagyunk.

Bár édesapja színész volt, egy interjúban ön azt mondta: hogy végül követte őt ezen a pályán, abban nagy jelentősége volt a pisze orrának, hiszen éppen ilyen karaktert kerestek a leningrádi Osztrovskij színiiskolába.

– Az arcom szabálytalansága viszont sokáig nehezítette a filmes pályámat, mert nem tartottak elég fotogénnek. A pisze orr különben nagymamám öröksége, hiszen apámnak jellegzetes, hosszú orra volt. Rengetegszer hívtak szereplőválogatásra, de sokszor elküldtek a külsőm miatt. Csak azután kezdtek el filmekhez is hívni, amikor már elismerést vívtam ki magamnak a színpadon. Egy idő után a nézők hozzászóltak az arcomhoz.

Már országos híré művész volt, amikor a nagy filmrendező, Andrej Tarkovszkij felkérte a *Sztalker* egyik szerepére, akkorra már bizonyára nem volt szükség szereplőválogatásra.

– Készített próbafelvételeket, sőt, Tarkovszkij magát a próbát – a film végi monológomat – akarta bevágni a végső alkotásba, mert annyira jónak ítélte. Végül azért kellett újra leforgatni, mert nem a díszletek között mondtam el először.

Tarkovszkij írásaiból kiderül, nem szerette beavatni a színészeit a történet részleteibe, éppen csak az adott jelenethez nyújtott fogódzót. Nem kerül így kiszolgáltatott helyzetbe a színész?

– Ez valóban így volt, minden felvétel előtt ráhangolt bennünket az adott helyzetre, de az egész filmet nem láthattuk át. Én a film elején

és végén tűnök fel, ezt a forgatás kezdetén rögzítettük is, s utána nem is találkoztam a stábbal. Felvétel előtt félrevont, meséket, verseket mondott nekem, hogy egy meghatározott érzelmi állapotba hozzon, de közvetlen instrukciót sosem adott. Bár a szabadság sosem árt, mindig érdekel, mit vár el tőlem a rendező. Ha több szerepem lett volna Tarkovszkijnál, valószínűleg elhalmoztam volna kérdésekkel, mert én általában a rendezők idegeire megyek a faggatózásommal. Andrej Mogucsijt például rendesen megkínóztam a felvetéseimmel. Márpedig nem minden rendező szereti az ilyen fokú aprólékosságot – ha valami, hát ez a precizitás a németes vonás bennem.

A család színházi hagyományai folytatódnak, hiszen lányával közösen lépnek fel egy táncos előadásban. Hogyan viseli a lánya az ön megalkuvást nem tűrő színészi mentalitását?

– Varvarával öt éve játszunk együtt *A tangó és a szerelem leckéi* című előadásban. Egy idős varietészínészt alakítok, akire már senkinek sincs szüksége. De egyszer csak a sok idős ember mellett őt is meghívják, és egy show-műsort készítenek velük. Főhősünk a próbafolyamat során újra magára talál. A főhősnő vágyai, fantáziái elevenednek meg a táncban – ezt a vonalat viszi a lányom, aki balett-táncos. Szerencsére jól alakul a közös munka, mert elfogadja, hogy a nagyobb tapasztalat szől belőlem. Nagyon szerettem volna, hogy sikerüljön neki ez az alakítás, ezért kezdettől elhatároztam, hogy tükörképe, tanácsadója leszek a próbafolyamatban. Ő pedig alázattal fogadta a hozzászólásaimat, és a végére kiderült, hogy jól játszik. Talán jobban, mint én.

LUKÁCSY GYÖRGY

| a Budapesten készült fotók Eöri Szabó Zsolt munkái

Galambos Péter – Kovács-Cohner Róbert

Boldogságlabirintus

bardo-esztrád két részben

Sámuel Bence (festőművész, grafikus, költő) – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Mihály (szerzetes) – SZARVAS JÓZSEF ■ Éva (Bence volt felesége) – MARTINOVICS DORINA ■ Illés Gábor (Gabó, író, költő) – KRISTÁN ATTILA ■ Lili (Gabó felesége) – TENKI DALMA e. h. ■ Jónás Imre (Imi, költő) – FARKAS DÉNES ■ Mira (énekesnő) – TOMPOS KÁTYA ■ Miki (újságíró) – SZATORY DÁVID ■ Rimbaud, Gömbfejű – MÁTYÁSSY BENCE ■ Kis Bence, Báty – GERŐ BOTOND/GERŐ SOMA, KOVÁCS KRISTÓF

Bence apja, Bence anyja, Nagyi, Mentősök, Apáca, Pincér, Paraszt bácsi, Házmester, Apokalipszis Négy lovasa, Pál Utcai Fiúk és Vörös ingesek kórusa, Angyalkórus, Télapó, Nyusztika, Szabadságszobor, Banya, Herceg, Pincéernő – Hartai Petra, Hasenfratz-Szegvári Júlia, Jámbor Nándor, Kenderes Csaba, Ruscsák Péter (a Kaposvári Egyetem Színházi Intézetének III. éves hallgatói)

Díszlet: Galambos Péter // Jelmez: Kárpáti Enikő // Zeneszerző, zenei vezető: Melis László // Dramaturg: Kovács-Cohner Róbert // Súlyó: Gróf Kati // Ügyelő: Kabai Márta // Rendezőasszisztens: Tüü Zsófia

Rendező: Galambos Péter

mikor? hol?

PREMIER: 2014. március 22. – 19 óra; Gobbi Hilda Színpad
további előadások: május 3., 8.

Boldogságlabirintus

A *Boldogságlabirintus* egy képzelet festő-költőről, Sámuel Bencéről szól. A 60-as és 70-es évek korlátokkal teli, fojtó levegőjű Magyarországnál járunk. Ki hogyan próbált boldogulni vonzások és választások között? Voltak, akik a belső, és voltak, akik a külső emigrációt választották. Felmutatjuk az életben maradás korabeli és mindenkoros fortélyait. Minden korban nehéz boldognak lenni, de a labirintus közepébe vezető út mindig fellelhető. Rajtunk áll, hogy végigmegyünk-e rajta – mert az út bizony nehéz és fájdalmas, és ez gyakran vezet gyilkos indulatokhoz, amiket sokszor fordítunk magunk felé: talán ezért van ennyi önpusztító, öngyilkos tehetségünk.

GALAMBOS PÉTER – KOVÁCS-COHNER RÓBERT

Mára lassan az elviselhetetlenségig jutott hazánkban a gyűlölködés, amit a média és a politika kézenfogva gerjeszt. Ez engem nagyon zavar! Korábbi munkáimban is reagáltam már a saját koromra. Az ember helyét és felelősségét boncolgattam. Válaszokat keresek a kérdéseimre. A mostani helyzetről Ady versein és új dalokon keresztül tudok szólni. Ady művei kiállták száz év próbáját – ez nem kis dolog! Nem Ady-áttekintést szeretnék adni, hanem azokat a verseket mondom el, amelyekben megfejtést találtam a saját problémáimra. A szelekcióban van csendes, belső elmélkedés, mint *A befalazott diák*, a *Szent Margit legendája*, és vannak nagy indulatú kitérések is, mint *Az undor óráiban*, a *Nagylopások bűne*, a *Szétverek majd köztetek*, *A muszáj-Herkules*. Mindegyikben benne van Európa közepe, a Nyugattal, a történelemmel és múlttal való viszonyunk...

FÖLDES LÁSZLÓ HOBO

A föltámadás szomorúsága

Ady Endre

A föltámadás szomorúsága

A verseket előadja Földes László Hobo

Zene: Fekete-Kovács Kornél

Rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

ELŐPREMIER: 2014. április 9.

LEMEZBEUTATÓ PREMIER: 2014. május 14. – 19.30

Kaszás Attila Terem

további előadás: május 27.

Lévai Balázs

Vidnyánszky gyönyörű kivitelezésű előadásával az a legfőbb bajom, hogy nem bízok eléggé a szövegben. Mindent bedob, hogy megnyerje a nézőt, de ennek ára sokszor a költemény elvesztése.

Én vagyok János vitéz

fotó: Rozmanitz Gábor

Nyolc évig tanítottam általános iskolában, számos tanévben volt szerencsém a *János vitéz*hez magyar tanárként. Nem őrök olyan emlékeket, hogy nehéz dolgom lett volna, vagy különösebben meg kellett volna küzdenem a diákok érdeklődésének felkeltéséért, sőt. A fabula, a népmesei fordulatok, a szerethető főhős és Petőfi csodálatos költői nyelve gyorsan megnyerte a diákokat. Még a memoriterek ellen sem lázadoztak (nagyon). Igaz, tíz-tizenegy évesek kötelező tananyaga ez az elbeszélő költemény, ekkor a mágikus gondolkodás még jobban a sajátjuk, könnyedén és természetesen fogadják be ezt a mesés történetet, mint ahogy évekkel később tennék.

Mindezt csak azért vetettem fel előljáróban, mert sok ponton nem értek egyet Vidnyánszky Attila rendezői döntéseivel, s ez elsősorban tanári múltamból fakad. A Nemzeti előadásának kezdetén a szereplők közösen lefűjják a port a sarokból előkerülő tulipános ládikáról, amelyben megtalálják a János vitéz egyik régi, képes kiadványát. Egyértelmű a gesztus: poroljuk le a nemzeti klasszikust, hozzuk közelebb a mához, tegyük vonzóvá értékeit a ma fiataljai számára, akiknek már a könyv is egy fura, anakronisztikus forma, lévén nincs rajta USB csatlakozó.

Valóban vannak klasszikus művek, amelyeket nehéz tanítani, nehéz színházban előadni. Elég csak a *Bánk bán*ra gondolnunk, amit rafinált dramaturgok időről időre megpróbálnak „lefordítani”, fazonírozni, hogy érthetőbb és élvezhetőbb legyen a ma nézőjének. Legutóbb Kecskeméten Szabó Borbála végzett bravúros munkát Katona József szövegével, plasztikai beavatkozásának köszönhetően minden eddiginél előbb és izgalmasabb előadás született Bagó Bertalan rendezésében. Viszont a *János vitéz* szerintem nem ilyen mű, nem szorul különösebb beavatkozásra. Régies a csengése, de érthető a története, érthető a nyelve, a költő szépen végigvezet minket Kukorica Jancsi történetén.

Vidnyánszky gyönyörű kivitelezésű előadásával az a legfőbb bajom, hogy nem bízok eléggé a szövegben. Mindent bedob, hogy megnyerje a nézőt, de ennek ára sokszor a költemény elvesztése. Pedig láthatóan fontos szerepet kap a könyv mint tárgy, a három kisgyerek szereplő végig azt hurcolja és olvasgatja a színpadon. Ebbe zárták bele azt a sok-sok varázslatot, ami itt most megelevenedik. Helyes és szimpatikus a két

egyetemről érkező színészhallgató csapat, de a narrátori szöveg köztük történő szakaszos szétosztása súlytalanná teszi mondataikat. Különböző stílusban, különböző regiszterben szólnak meg, tíz perc után elvész a sorok közt a költőiség, gyengül a szöveg. Sőt, maga Vidnyánszky sem bízott igazán bennük, hiszen a költemény kiemelten fontos részeit (nyitány-lezárás) Jankovics Marcell 1973-as legendás rajzfilm változatának hangjaitól kölcsönzi. (Nem teljesen értem, ez hogyan illeszkedik a porlefújás koncepciójába?) Miután az előadás jelentős részében a színészhallgató fiúkat és lányokat látjuk-halljuk, olyan érzésünk támad, mintha egy ifjúsági színház produkcióján ülnénk. Nyilván ez részben tudatos az alkotók részéről, sok gyereket, diákot hoznak el erre az előadásra, muszáj megszólítani őket, de valahogy a két nézői generáció közötti egyensúlyozás nem sikerült tökéletesre, nem tudom eldönteni, kinek szól a játék.

Szellemes az előadás felcsapása: mint egy spontán castingon, a lelkes fiúk mindegyike jelentkezik János vitéz szerepére, bizonygatja, hogy ő János vitéz, ki lenne más, apró kis show-kat nyomnak, míg meg nem jelenik a színen az „igazi” Kukorica Jancsi. Mátray László úgy magaslik az önjelölt vitéz ifjak közül, mint a gyerekeért jövő apuka a napköziben. Erős, férfias jelenség, nem sok hasonló karaktert láthatunk a magyar színpadokon. Piszok nehéz feladatot kapott, az előadás jelentős részét folyamatosan változó szereplőkkel kell lejátszani, akik Iluskán és a Mostohán kívül nem sok egyéni jellemvonással rendelkeznek. (Petőfi botor módon még egy Sancho Panzát sem tett mellé, hogy segítse a hős jellemábrázolását.) Mátray szépen mondja szövegét, de nincsenek színei, nincsenek mélyrétegei, többször is elveszve áll a színpadi forgatagban és zavartan figyel, mit serteptértél körülötte ez a népes csapat.

Az első felvonás ugyan kicsit lassan indul, de utána fergetegesre sikeredik. Vidnyánszky színházának összes erényét megcsodálhatjuk: gyönyörűek a különböző színek képei, izgalmas a sokféle zene fura egyvelege, látványos a koreográfia, ötletes a ládika folyamatos átalakulása a különböző helyszíneknek megfelelően, a biciklikbe oltott húsárparipákról nem is beszélve. Kár, hogy a második felvonásra lelassul a tempó és kissé leül a történet. Egy nagy levegő itt is elkelt volna.

Osztovits Ágnes

Az erdélyi Mátray László pillanatnyilag minden bizonnyal a legdaliásabb művész a magyar nyelvterületen. Igazi hős, remekül mozog, gyönyörűen beszél, s ha lehetőséget kap, igazi drámát képes izzítani.

Te is lehetsz János vitéz

fotó: Bulla Bea

Arról a bemutató utáni ötödik, teltházas előadásról, amit kisiskolásokkal, ünneplőbe öltözött szülőkkel és gyerekeikkel, kiskamaszokkal és tanáraikkal láttam, azzal a jól eső érzéssel jöttem el, hogy nem kell a vilamoshoz vezető kétszáz méteren a szokásos, néha jó szándékú, sokszor gonoszkodó fanyalgást hallgatnom. A gyerekek ugyanis fel voltak dobva, és egymás szavába vágva sorolták, milyen viccesek voltak a biciklis lovak, és akkora fény volt Tündérországban, hogy még ők is elcsíptek belőle, a griffmadár tényleg repült, az óriás hatalmas volt, és milyen jó lett volna ott állni a színpadon és fogni János vitéz kezét. A kamaszlányok arról sutyorogtak, vannak-e életben olyan jó fejek, mint Jancsi, van-e örök hűség, és sajnos a mai fiúk inkább ott maradnának a francia udvarban, és hogy János vitéz is megingott egy kicsit, de csak egy kicsit. A fiúk kontráztak: mi van, belezügátok a színészsze? Naná, hogy kitarított szerelme mellett, az volt a legszebb csaj a színpadon.

Közben a kicsik és nagyobbak közös kívánsága is megfogalmazódott: jöjjünk máskor is színházba. A szülők és tanárok bólogatnak, persze, jövünk megint, ha lesz mit megnézni.

Ha csak ennyi hozadéka lenne – hogy tudniillik kedvet csinál a színházhoz – Vidnyánszky Attila *János vitéz*-ének, már akkor is érdemes volt színre vinni Petőfi Sándor elbeszélő költeményét, egyre szűkülő közös emlékezetünk csodálatos módon élő darabját. Mégpedig ilyen látványosan, a színpadtechnika minden adottságát kihasználva, hogy egyetlen percre se unatkozzon a videoklipeken, 3D-s filmekben edződő nemzedék. Ha nem unatkoznak, talán megmarad bennük valami a tü-neményesen egyszerűen, közvetlen hangon elbeszélte történetből is, illetve annak erkölcsi üzenetéből. Akármilyen mélyről jössz, te is lehetsz János vitéz, és végül Tündérország fejedelme. Hosszú, buktatókkal teli út vezet az örök boldogságig, de ha kiállod a próbákat, győzni fogsz. Be kell látnod, hogy a gazdád jogosan kergetett el, amikor hagyta szertefutni a nyáját, hiszen a kötelességtől még a szerelmi hev sem téríthet el, rá kell jönnöd, hogy tisztességtelen pénzzel nem válthatod ki szerelmedet, hogy a bátorság, a vitézség hírnevet hozhat, de a múltat, az emlékeket nem törölheti ki, hogy nagyvonalúan kell bánni ellenfeleiddel, s számíthatsz segítségükre, hogy leleményességgel minden akadály legyőzhető, és akkor is van remény, amikor minden veszve látszik.

Hogy mi adhat mindehhez erőt? A szerelem, a feltétel nélküli odaadás, a testi-lelki vonzalom, a bizalom. A népköltészetten nevelkedett, a népmesék lelkületét követő, huszonegy éves Petőfi bizonyára így gondolta, s komolyan gondolta még akkor is, ha rövid élete folyamán többször is lángra lobbant, későbbi hitvese, Juliskája előtt.

Ha Vidnyánszky pusztán a szerelem megdicsőüléséről akarna beszélni, ha a serdületlen és épp csak serdülő fiatalokat akarna szerelempártivá tenni, akkor egyszerű narrációval beérné. Valaki elmondja, a színészek pedig eljátszák a felidézett történetet. Itt ennél többről van szó: apró gyerekeket és két színi növendék osztályt is belevon az elbeszélésbe, jelezve, hogy a *János vitéz* nemzedékek közös ügye. Van egy könyvünk, amelyet csak elő kell kapnunk a láda fiából, hogy egy húron pendüljünk. És mintegy mellékesen hozzáteszi, hogy volt egy film, történetesen Jankovics Marcell egész estét betöltő rajzfilmje 1973-ból, ami mára ugyanúgy megkerülhetetlen, mint Petőfi meséje. Erre utal a színpad közepén látható jankovicsos molinó és az egykori János vitéz, Cserhalmi György hangjának bejátszása. (Valljuk be, a családnak mondott színháznak ezek a felnőtt utalásai nem mindenkihez jutnak el.) S ha már az utóbbi évtizedek egyik legvonzóbb színészegyeniségéről, Cserhalmiról szót ejtünk, el kell ismernünk, hogy Vidnyánszky rátalált az új idők János vitézére. Az erdélyi Mátray László pillanatnyilag minden bizonnyal a legdaliásabb művész a magyar nyelvterületen. Igazi hős, remekül mozog, gyönyörűen beszél, s ha lehetőséget kap, igazi drámát képes izzítani. (Milyen jó lenne igazi drámai szerepben látni a Nemzeti színpadán!) Iluskaként Zsigmond Emőke el tudja hitetni, hogy érte érdemes szörnyekkel megküzdeni. Vonzó színpadi jelenség, de nem főszereplő. A játék egyik motorja a nagyszerű Szűcs Nelli, aki nemcsak Iluska gonosz mostohája, hanem a mindenütt ránk leselkedő gonosz, aki idealizmusunkat próbálja nevetségessé tenni, olykor meglepő sikerrel.

A színlap Mátray László és Szűcs Nelli mellett Varga Józsefet tünteti fel a harmadik legfontosabb szereplőnek, jogosan. Mindent el tud játszani, mégpedig nagyszerűen a fővárosi és kaposvári színművészeti hallgatókkal.

És ne feledkezzünk el Vidnyánszky állandó díszlet- és jelmeztervezőjéről, Oleksandr Bilozubról. Pompás munkát végzett ezúttal is.

Jelenet az előadásból – középen Udvaros Dorottya, jobbra Bodrogi Gyula

JOHANNA A MÁGLYÁN

Látomások lánc a totális színház jegyében

Az a hit, ami Johannát is eltölti, az egyes emberben születik meg, a lélek mélyén, mégis egyesül aztán sok ember által. Megfoghatatlan, mégis létezik – mondja Tompos Kátya, a Johanna a máglyán címszereplője. Az előadás rendezője, Vidnyánszky Attila pedig az egyetlen pillanatba sűrített élettörténet sodró erejéről beszél.

– A szerzők zseniális megoldása, hogy Johanna életét nem időrendben – gyerekkorától a végkifejlet felé haladva – mutatják be; Johanna már a máglyán áll, és innen nézve visszafelé meséli el élete történetét. Felidézi a koncepciós pert, amelyben máglyahalálra ítélték, és eljut a kezdetekig, amikor még kisleány volt. Egyetlen hatalmas pillanat az egész mű: egyazon pontban ér Johanna a látomások által visszafelé elmondott élettörténetének az elejére, mint amikor fellobban a máglya. A kezdet és a vég, egy ember életének eleje és vége egy előadásnyi hosszúságú, másfél órányi drámai eseménysorozatba sűrítve. Többek között ettől olyan lenyűgöző Claudel és Honegger műve, ez a grandiózus drámai oratórium – mondja a rendező, Vidnyánszky Attila, aki számára ez a máglya, amelyben Johanna elég, könyvekből van összehordva, és az európai kultúra szemünk előtt zajló pusztulását hivatott megidézni.

Sokan feltették a kérdést: egy alapvetően prózai profilú színház repertoárjába, amilyen a Nemzeti Színházé, hogyan kerül egy oratórium.

– Célunk a színházi műfajok közötti határvonalak tudatos felszámolása – fogalmaz Vidnyánszky. – Így a szabad metaforák, az egyes művészeti kategóriáktól független, egyenrangú motívumok és gesztusok társulhatnak egymással, míg a sokat vitatott történet születik újjá a gondolat, a látvány és a zeneiség összhangjában. Claudel és Honegger alkotása nem csak zene – bár zeneműként, koncertként is előadható – hanem SZÍNHÁZ.

– Olyan színház, amely rengeteg szabadságot ad a rendezőnek. A Johanna a máglyán nem dokumentumtörténet, hanem érzések, lüktető sorozata, ami lehetőséget kínál arra, hogy továbbgondoljuk, dússítsuk, még erőteljesebben bontsuk ki a történetet a látvány segítségével.

„Maga Szent Mihály adta ezt a kardot kezembe, ezt a fényes, hatalmas kardot. Nem Gyűlölet a neve – úgy hívják: Szeretet”.

vel. Magával ragad minket alkotókat is ez a mű, mert sodró lendületű és vad látomásos lánc, szabad szárnyalás.

A Johannát alakító Tompos Kátya szerint mindig sokfelé irányuló figyelmet követel a színpad, ám ez most még bonyolultabbá válik: nagyzenekar, operaénekesek, színészek, a kórus és a táncosok mind együtt alkotják meg azt a bonyolult víziót, amit Johanna élete utolsó pillanataiban, a máglyán állva végigél. Egymástól függünk – száznál is több résztvevőn keresztül szólal meg az előadás.

– Hatalmas bizalmat érzek az egész mű iránt. Bele tudok süppedni. Meg kellett tanulnom Johanna fejével gondolkodni. Elképzelem, hogy miként éreznék, cselekednék én az ő helyében. Egyszerre kell tudnom benne lenni Johanna lelkében és testében, ugyanakkor ki kell tudnom lépni belőle, mintha mások szemével is figyelhetném magamat.

A címszerep alakító Tompos Kátya szerint Johanna személyiségének magva az ő szilárd meggyőződése. Vállalja a végső magányt, a ha-

lált is, hogy végigvihesse, amit meg kell tennie. – Sokszor látom, hogy emberek, akik előtt ott a kiszabott pálya, mégsem mernek nekivágni igazából az életnek. Johanna azonban bátor és tántoríthatatlan. Egyre inkább sejti ő, hogy mi várja. Ennek a rémületnek a tudatát megérteni, megérezni nagyon nehéz. Mi vezeti őt? A hit. Könnyű ezt rávágni. De hogyan lehet ezt még tovább bontani, hiszen Johanna nem csupán lélek, hanem test is. Fájdalmat, kínokat él át. A kétségbeesés, amikor szembe-sül a ténnyel, hogy meg akarják ölni, felmérhetetlen. Talán nem is érti, kicsit még csodálkozik is, hogy miért akarja bárki az ő vérént ontani, holtot is kívánhatná, hogy lélegezzon, mosolyogjon, pislogjon – éljen.

Az a hit, ami Johannát is eltölti, az egyes emberben születik meg, a lélek mélyén, mégis egyesül aztán sok ember által. Megfoghatatlan, mégis létezik. Ezt kell nekem és a társaimnak megmutatni, felmutatni, sugározni, hogy megrezdülhessen ez a történet a nézőkben. Olyan ez, mintha adnánk valamit, amitől a nézőben beindul a saját „probléma-megoldó gépezete”.

Jelenet az előadásból – középen Tompos Kátya | fotók: Eöri Szabó Zsolt

Johanna a máglyán

drámai oratórium egy részben

Szent Johanna – TOMPOS KÁTYA / KISS EMMA e. h. **I**
Szent Domokos – BLASKÓ PÉTER **I** Hordók anyja –
UDVAROS DOROTTYA **I** Lisztes Molnár – BODROGI
GYULA **I** Anya – NAGY MARI **I** Klerikus – BAKOS KISS
GÁBOR **I** Nő – HUSZÁRIK KATA **I** Gyerek – NOVÁK
MILÁN AMBRUS

Énekes szereplők: Porcus – KISS B. ATILLA / KÓBOR
TAMÁS **I** a Szent Szűz – DENK VIKTÓRIA **I** Margit
– BÁTORI ÉVA / HEITER MELINDA **I** Katalin – GÉMES
KATALIN / BAKOS KORNÉLIA **I** Tenor – HAJDÚ
ANDRÁS **I** Basszus – KRISTÓF ISTVÁN **I** Klerikus –
DÉKÁN JENŐ

Közreműködők: MÁV Szimfonikus Zenekar // Budapesti
Stúdió Kórus // Honvéd Férfikar // a Kodály Zoltán Magyar
Kórusiskola gyermekkara // Bozsik Yvette Társulat

Vezényel: Kocsár Balázs, Strausz Kálmán

Koreográfus: Bozsik Yvette // Díszlet és jelmez:
Olekszandr Bilozub // Maszk: Varga-Járó Ilona // Fordítot-
ta: Raics István

Rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

május 4., 5., 6. – 19 óra

Nemzeti Színház – Nagyszínpad

Rácz József és Kacsur Andrea | fotó: Illovszky Béla

LILIOMFI

Színház és szerelem – reformkori vándorszínészet kortárs szemmel

– Minden előadásunk rólunk szól. Így a *Liliomfi* is – történet egy teátristáról és a vándorszínészetéről. Ez rímél a mi beregszászi viszonyainkra – nyilatkozta egy interjúban a címszereplő Rácz József, a beregszászi társulat második generációjának meghatározó tagja, aki a 2013/2014-es évadtól a Nemzeti Színház társulatát erősíti.

Szigligeti Ede *Liliomfi*-ja 19. századi drámatermésünk egyik legtöbbet játszott, színházban filmen egyaránt népszerű darabja. A könnyed hangvételű játék középpontjában természetesen szerelmi bonyodalom áll, a fiatalok boldogságát legfeljebb késleltetni tudják az események, megakadályozni nem. Az álöltözetek, a komikus vénkisasszony nevelőnő, a bogaras tudós nagybácsi a humor biztos forrásai, a szabad színészet pedig reformkori ízű lelkességgel ábrázolhatik – és persze „kortársisan” is, hiszen Vidnyánszky Attila előadásai mindig a máról, a mából szólnak hozzánk.

Liliomfi története – bár egy komédia esetében talán túlzásnak tűnhet ilyet mondani – példázat is. Annak példázata, hogy

nyomorúságos körülmények között is lehet és kell színházat csinálni, mint ahogyan azt a beregszászi társulat teszi két évtizede.

A Szigligeti korával vont vándorszínészeti párhuzam sem túlzás, hiszen a társulat éveken keresztül faluzott szerte Kárpátalja magyar lakta vidékein. Magyarországnak sincs talán nagyobb települése – Vásárosnaménytől Vasvárig, Salgótarjántól Békéscsabáig – ahol ne léptek volna fel, többek között a már száznál is többször játszott *Liliomfi*-val.

Az előadás 2008-ban a kisvárdai Magyar Színházak Fesztiválján a fődíj mellett a közönségdíjat is elnyerte, Rácz József kapta a legjobb színészi alakításért járó elismerést és a Gyulai Várszínház Őze Lajos-díját.

2013 őszén Rácz József nyerte el a legjobb férfi színész díját a Városmajori Színházi Szemlén, az előadásért Vidnyánszky Attila kapta a szemle legjobb rendezésért járó díját.

Elárulunk egy kulisszatitkot is: az előadásban megszólaló dalok többségét – mint oly

sok más előadásban – a rendező, Vidnyánszky Attila írta, azt is, amikor azt éneklí a társulat: „Ha játszhatok, én boldog vagyok, színházat csinálni a legjobb dolog...”

Szigligeti Ede

Liliomfi

Rácz József, Sótér István, Kacsur András, Vass Magdolna, Kacsur Andrea, Szabó Imre, Orosz Melinda, Ferenci Attila, Ivaskovics Viktor, Katkó Ferenc, Béres Ildikó/Tarpai Viktória, Gál Natália, Orosz Ibolya, Krémer Sándor, Józán László

Jelmez: V. Csolti Klára // Díszlet: Oleksandr Bilozub

Rendező: Vidnyánszky Attila

A beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház vendégjátéka

mikor? hol?

május 11. – 15 és 19 óra
Gobbi Hilda Színpad

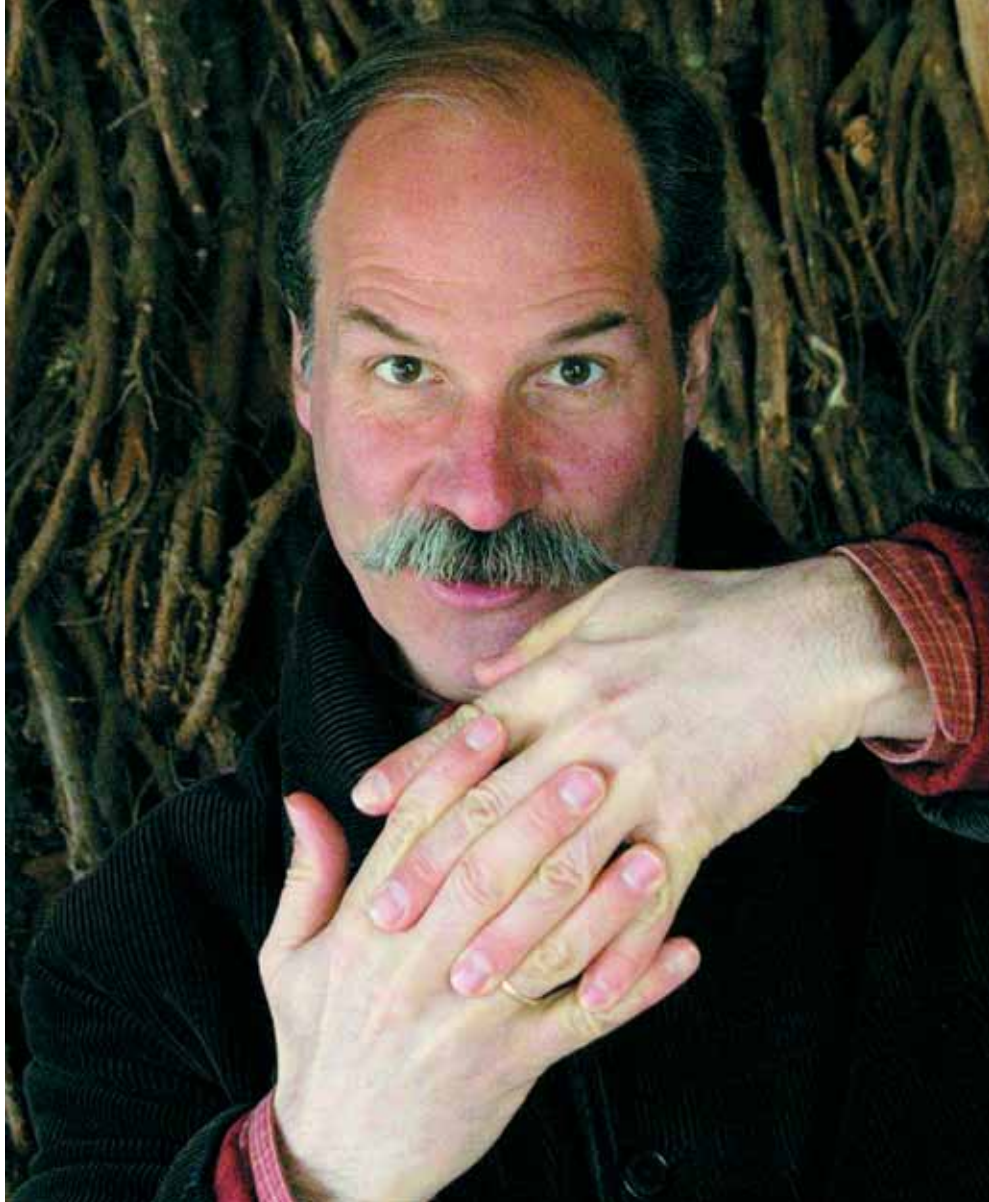
Szegen csengő

Berecz András – mese, ének

Közreműködik: Dsupin Pál (tárogató, furulya, duda) | Balogh Kálmán (cimbalom) | Berecz István (tánc)

mikor? hol?

május 18. – 19.30
Kaszás Attila Terem

SZEGEN CSENGŐ

Mesék a Nagykunságból – Berecz András és barátai

Ezen az estén Berecz András és barátai a Nagykunság lelkét – azon belül is főleg a pásztor emberét – idézik meg. A kun ember magas lóról ejtegetett, olykor vastag, de mindig költői erejű tréfáit, lelke, esze és teste járását. Most is – mint általában Berecz műsorain – a mókát, meséket, nagymondásokat, „tódásokat” énekkel, muzsikával, tánccal fűzik össze. Úgy, hogy egyforma súlyú legyen mind, egy se üsse agyon a másikat. Mérték és játék a lelke mindnek.

„Nagykunságban itt-ott idősebb atyafiak a szív betegségeit »szívelégedetlenségnek« mondják. E szóalkotás szerint a szív olykor elégedetlen. Nem csak elégtelen. Akár gazdájától függetlenül is az. A gazda még poharazva-pipázva barátok közt bólogtat, a szív, bent, egymagában már a fejit csóválja.

A tatár kánokat, keresztény királyokat szolgáló kun embernek – idegen földön – lebetett baja elég. Pásztorságban, katonaságban, örök futásban testét füvekkel, szívet-lelkét dalaival gyógyította. Megállás nélkül. Majd tapasztott, meszelt, templo-

mot emelt, harangozott, tíz gyerekkel kapaszkodott a tájba. Aztán megadta Attamaz (Atyánk), hogy Magyarország földjén a gyógyvizet is megismerje. Nyugdíjas hollandok, vidám németek közt egy régi öregje ma is fürdik a jó bereki hővízben szívesen. Biciklijét büféhez támasztja előbb. Időz. Prüszkölve mos arcot. Lassan a forró vízbe merül. Amit dúdol szomorkás, de a szíve örül.

Kedves Kiváncsi! Hajolj közelebb hozzá, hátba ükunokája annak a szekeres kunnak, aki egyszer bécsi hadmérnököt is hordozott a batárban!

Jött az idő, alföldi nagy eső. Eresz, fa nem mutatá magát. Szekeres a lovait megállítá, ingét-gatyáját leveté, süvegebe hajtogatá, ruhával telt süvegét fejébe húzá, amúgy, minden öltözet nélkül az útszél napmeleg vizébe üle. Tornyos süvege vala kinn, meg a fejiből valami. Idő elvonúla. Megázott bécsi a parókáját sárba veté, magától azt megvoná. Kun a vízből kiállta. Süvege alól száraz rubáját magára ölté. Szekérbakra emelkedvén lovai közé csapva felhangon monda: Gyi! Haza!”

Jelenet a Szarvassá változott fiú című előadásból – Törőcsik Mari és Trill Zsolt | theater.hu – fotó: Illovsky Béla

SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIÚ

Milyen üzenetet hozhat fentről, akinek megadatik, hogy betekintsen a titkok kapuján túlra? Ki emeli fel a „fiút”, hogy eljuthasson oda, ahol az ég és a föld egymással találkozik? Vidnyánszky Attila, aki a költői színház eszközeivel újraírta Juhász Ferenc hatalmas versét, az elszakadásról és a hazatérés lehetlenségéről mesél, és a közösség által a magasba emelt ember, a „fiú” felelőségéről.

Akármi van is a titkok kapuján túl, aki odamerészkedik, csak jó hírt hozhat a közösségnek, amely őt oda felemelte – vallja a rendező.

A költeményről: a megtört, fájdalmában megöregedett anya várja vissza fiát a biztonságot nyújtó szülői házba. A fiú azonban nagy úton jár, a titkok kapuján szeretne áthaladni, mert odaát létezésének értelmét, igazságát sejtí. Anyja hiába csábítja a régi emlékekkel, a jól ismert illatokkal, ízekkel, táncokkal, mesékkel, a halott apa megidézésével, a fiú nem térhet haza. A fiú az önmagáról való tudást áhítja, ám ez csak úgy lehetséges, ha önnön arcát felejtí, ha „szarvassá változik”.

A szarvassá változott fiúnak a gyökerektől az univerzumig a villanyfényben-benzinben fürdő városon keresztül vezet az útja, miközben folyamatosan felidéződnek számára a falusi otthon képei is.

A beregszászi előadása követi Juhász Ferenc hosszúversének tagolását. Az első szakaszban „az Anya és a Fiú téren és időn átívelő, a gyerekkort, az összetartozást felidéző párbeszéd”, a kétségbeesett anyai kiáltás és a fiú fájdalmas, de kíméletlen mondata („anyám, édesanyám, nem mehetek vissza, ne csalogass engem”) visszhangzik. A recitált párbeszédet olyan elementáris képsorok kísérik, mint a szarvas-fiú ébredése, vagy a könyv-patakon egyensúlyozó szarvascsorda rituális tánca. A második „epizodikus, már-már történeté összeálló, epikusba hajló jelenetsor” a fiúnak a modern városba vezető útját s az itt szerzett élményeit jeleníti meg, például találkozását a híveit benzinnel tápláló, sátáni nőalakkal. A város izgalmas, ám annak érzéketlenebb, kegyetlenebb tapasztalataival összemosódnak az otthon „földközeli” és az apa temetésének szinte szürreális képei.

Az előadás katartikus pillanatok sorozatából épül fel. Ilyen többek között a „csak tiszta forrásból” színpadi megfogalmazása, valamint az utolsó jelenet, amikor a fiú a titkok kapuján a csillagok közé lép át – helyettünk, de értünk.

Vidnyánszky Attila 2009-ben a Halotti pompa és a Három nővér mellett A szarvassá változott fiú rendezéséért kapta meg Moszk-

vában a Mejerhold-díjat. A színházi nyelv megújítóinak járó elismerést korábban olyan európai hírű rendezőknek ítélték oda, mint Krzysztof Warlikowsky, Matthias Langhoff és Krystian Lupa. A 2003-ban született előadás sikerrel szerepelt a Bárka Színház nemzetközi fesztiválján, Kopolcson, az Ördögkatlan Fesztiválon, a kijevi GogolFesten és a Passages Fesztiválon (Metz, Nancy).

Juhász Ferenc

Szarvassá változott fiú

Tóth László, Rácz József, Kristán Attila, Kacsur András, Kacsur Andrea, Ferenci Attila, Sótér István, Orosz Ibolya, Orosz Melinda, Béres Ildikó, Vass Magdolna, Törőcsik Mari, Trill Zsolt, Szűcs Nelli, Varga József, Ivaskovics Viktor, Szabó Imre, Krémer Sándor, Gál Natália, Tarpai Viktória

Koreográfus: Horváth Csaba // Díszlet és jelmez: Oleksandr Bilozub

Rendező: Vidnyánszky Attila

A beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház előadása.

mikor? hol?

május 23., 24. – 19 óra

Nagyszínpad, színpadi nézőtér

MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL

Látomás az emberiség különleges poéta-úrhajósairól

A Mesés férfiak szárnyakkal című előadás létrehozásának története nagy ívű, szerteágazó, és fokozottan érvényes rá a színházi munkák esetében alkalmazott általános jelző – ízig-vérig közös alkotás. Ebben az értelemben az előadás teremtése egyúttal modellje is annak a heroikus és sokszor utópisztikus küzdelemnek, amelyet az emberiség folytat tudatra ébredése óta, hogy elszakadhasson a Földtől, hogy kezével érinthesse az eget, sőt, eljuthasson valami számára teljesen ismeretlen világba – magyarázza Vidnyánszky Attila rendező.

– Gagarin és Tyitov, Koroljov és Glusko a szovjet űrprogram emblemikus figurái. Személyes sorsuk és tragédiájuk számunkra valójában csak ürügyként szolgált ahhoz, hogy végigtekintsünk a fizikai magasságokat meghódítani vágyó ember történetén, kezdve Ikarosz és Daidalosz mítoszával Leonardo da Vinci találmányain át Ciolkovszkij tudományos és társadalmi utópiáig, illetve a transzcendenst megtagadó materialista világ látszólagos győzelméig.

– A próbafolyamat során alapvető morális kérdésekkel szembesültünk. Tényleg megérte ez a mindennapjainkat valóban nem is érintő heroikus tett azt a hihetetlen áldozatot, amelyről az emberek többsége nem is tud? Százak, ezrek fizettek életükkel azért, hogy az az egy személy megdicsőüljön. Vajon megérdemelten-e? Hol a határa az áldozathozatalnak? Ki döntheti el, hogy kié legyen a dicsőség, és ki legyen a névtelen, elfeledett áldozat? És emögött csak az emberi ambíció vagy valamiféle isteni elrendelés áll?

Gagarin azt mondja az előadásban: „nincsen erre földi szó, mely kifejezné elválásomat a Földtől, ehhez különleges poéta-úrhajósok kellenek” – és mesés férfiak szárnyakkal... Az előadás Szénási Miklós költő, Oleg Zsukovszkij táncművész és Lénárd Ödön piarista szerzetes szövegei alapján készült.

A debreceni ősbemutató után az előadás meghívást kapott a Pécsi Országos Színházi Találkozóra, a POSZT-ra, ahol „különleges látványvilágáért, a színházi eszközök komp-

lex használatáért” díjazták. A Mesés férfiak látható volt Oroszország legrégebbi közsínházában, Jaroszlavlban (Fjodor Volkov Fesztivál) és a Bukaresti Nemzeti Színházban is.

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Mesés férfiak szárnyakkal

Varga József, Ráckevei Anna, Trill Zsolt, Szűcs Nelli / ifj. Vidnyánszky Attila, Kristán Attila, Tóth László, Mercs János, Bakota Árpád, Rácz József, Ivaskovics Viktor, Pál Lajos, Pál Eszter

Díszlet és jelmez: Oleksandr Bilozub

Szénási Miklós, Oleg Zsukovszkij, Lénárd Ödön szövegei alapján rendezte: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

május 27. – 19 óra
Nagyszínpad

Hamucipőcske

a'la Rossini

Dobó Enikő, Aradi Imre,
Czeglédi Ákos, Sirkó László,
Ferencz Bálint, Károly Kati, Hajdú
Melinda, Sirkó Anna

Közreműködik Látó Richárd,
Tóth Jázmin, Olasz Csaba,
Puskás Gyula, Szilágyi Gabriella
és a Kecskeméti City Balett

Díszlet, jelmez: Gyarmati Dóra //
Koreográfia: Barta Dóra

Játékmester: Vári János

mikor? hol?

május 25. – 11 óra
Gobbi Hilda Színpad

Négy évszak

táncszínházi előadás

Kiss Eszter, Bánai Mirjam Léna,
Szél Dalma Rebeka, Bathó
Gabriella, Szöllősi Krisztina,
Domán Dalma, Katonka Zoltán,
Gáll Norbert, Gyórfy Attila,
Csizmadia Tamás

Zene: Vivaldi – Max Richter //
Jelmez: Kiss Julcsi // Díszlet:
Barta Dóra

Díszletterv és koreográfia: Barta
Dóra

A Kecskeméti City Balett
előadása

mikor? hol?

május 25. – 18 óra
Gobbi Hilda Színpad

Eugene O'Neill

**Hosszú út az
éjszakába**

Trokán Nóra, Kőszegi Ákos, Orth
Péter, Porogi Ádám, Kertész Kata

Fordította: Ambrus Mária,
Zsótér Sándor // Díszlet: Ambrus
Mária // Jelmez: Benedek Mari //
Zeneszerző: Tallér Zsófia

Rendező: Zsótér Sándor

mikor? hol?

május 25. – 15 óra
Kaszás Attila Terem

Peter Buckman

**Most mindenki
együtt!**

Kőszegi Ákos, Dunai Tamás, Sára
Bernadette, Hegedűs Zoltán,
Dobó Enikő e. h., Decsi Edit,
Fazakas Géza, Danyi Judit, Farkas
Ádám, Pál Attila, Kiss Jenő,
Ferencz Bálint, Kiss Zoltán, Orth
Péter, Porogi Ádám

Közreműködik a színház
meghívott fűvészenekara:
Bacsa Zoltán, Benedek Péter,
Benkő Gabriella, Bojtos Gábor,
Földi János, Horváth József,
Jankovszki Zoltán, Karácsony
Lajos, Kiss László, Laczkó
Andrea, Magyar András, Nagy-
Kanász Szabolcs

Fordította: Hárs Anna // Díszlet,
jelmez: Carmencita Brojboiu

Rendező: Cseke Péter

mikor? hol?

május 25. – 19 óra
Nagyszínpad

VENDÉGSÉGBEN A KECSKEMÉTI KATONA

Négy előadással mutatkozik be a Hírös város teátruma a Nemzetiben

A hangsúly a sokszínűségen van: a budapesti közönség több műfajból is ízelítőt kaphat; a különböző stílusú produkciók ékes bizonyítékai a kecskeméti kulturális élet sokszínűségének – mondja Cseke Péter igazgató, a május 25-i kecskeméti színházi nap ajánlójaként.

Hamucipőcske

A gyerekeknek szóló Hamucipőcske Rossini egyik ismert operája, a Hamupipóke alapján készült. Az igazságtalanul cselédként tartott lány titokban elmegy a bálba, ahol az egész élete megváltozik; cipellőjét a lépcsőn hagyva szalad haza, lehetőséget kínálva ezzel az ifjú hercegnek, hogy megtalálhassa szerelmét. A színház gyerekeknek ajánlja a könnyed, mesés operát. Bő egy órában nemcsak a mesét ismerhetik meg a kicsik, hanem egy operába is bepillantást kaphatnak néhány dal, sok humor és hang segítségével: együtt játszanak színészek, énekesek és a közönség. Eközben a szülők – hogy ők se unatkozzanak – az opera műfajának komoly oldalát is élvezhetik.

A négy évszak

„A kínai tündérmese tudni véli, hogy valamikor egy jámbor szerzetes addig-addig bámulta zárdája falfestményeit, amíg egy napon ő maga is belépett a képekbe, beleolvadt a megcsodált remekművek világába.” Egy idős pár emlékezni kezd – így indul *A négy évszak* című táncprodukció, mely az alaptörténetből kiindulva mesél az emberi lét tragikumáról, és arról, hogy mindezt hogy képes az ember mégis derűsen szemlélni. Mese arról, hogy az emberi sors mindig hagy maga után egy nyomatot, amin a másik ember tovább tud haladni...

Max Richter zeneszerző Vivaldi *Négy évszak* című szerzeményét komponálta újra úgy, hogy bár kihallani belőle az eredeti darabot, mégis sokkal univerzálisabb, a világra nyitottabb kompozíció született – az öntörvényű, emocionális zenemű kapcsán megszülető impresszionisztikus képek mögött pedig felfedezhetjük a mindannyiunk számára ismerős emberi sorsokat.

Jelenet a Most mindenki együtt! című előadásból

Hosszú út az éjszakába

Eugene O'Neill világhírű drámája a Tyrone-család egy napján játszódik. Reggel, amikor meglátjuk őket, egy eszményi család képét mutatják: egymást harmincvalahány évi házasság után is szerelemmel szerető anyát-apát, két egymást játékosan ugrató, szüleit szerető felnőtt fiút. De az idilli kép nagyon hamar repedezni kezd, és a nap végére ripityára törik. Az anya morfinista. A fiatalabb fiú tüdőbajos. Ma válik bizonyossá. Az idősebb az apja nyomdokain jár, gyengébb kiadásban. Örökös harcban áll vele. Az öccse tehetségére féltékeny. Alkohollal kúrálja magát. Az apa színész, nagy tehetségnek indult, de aprópénzre váltotta talentumát, zsigeri félelem él benne, hogy szegényházban végzi, és ezért betegesen fősvény. Nem főbenjáró bűn ez, mégis nyomorúságuk egyik forrása. Azt mondják, a szeretet mindent legyőz. Nem, nem mindent. Nem akarnak tudomást venni róla, hogy Edmund tüdőbajos, nem akarnak tudomást venni róla, hogy Mary gyógyíthatatlan. Nem akarnak fájdalmat okozni a másinak, ezért hazudoznak. Tehetlenségükben gyilkolják egymást. Az okokat keresik. Hol, mikor siklik ki egy élet, melyik az a pillanat? És ha tudnánk, hogy ez az a pillanat, másképp csinálnánk?

Most mindenki együtt!

Egy zenemű csak akkor válhat teljessé, ha a zenészek ügyessége, tehetsége és lelke mellett ott van az a plusz, amit az összetartásuk jelent. Az az *igazi* harmónia. Peter Buckman színművében megismerhetünk egy közösséget: egy kisvárosi zenekart. Életük része a játék, a gyakorlás, mindennapjaikat is zenésztársakkal töltik. Szeretnek együtt játszani. Ebbe a szoros közösségbe – ahol a kilenc éve zenélő társukat még újoncnak hívják – belecsöppen egy idegen. Egy idegen, aki maga sem érti ezeket a különleges viszonyokat, kapcsolatokat. Hogyan lehet megvilágítani számára, hogy a harmónia nem a hangjegyekből, hanem az emberekből fakad; hogy ha mindenki a saját hangján szólal meg, az tesz teljessé egy zenekart, egy közösséget?

Vajon meddig képesek az emberek önmaguk maradni, ha minden megváltozik? A darab fő kérdései: kell-e, érdemes-e egy közösséget arra ösztönözni, hogy magasabb „kategóriába” lépjen. Bizonyos generációs ellentétek feloldásáról is szól a mű. Továbbá, készek vagyunk-e arra, hogy áldozatot hozzunk az előremenetelért, a sikerért. És mi a fontosabb: a siker vagy a szolidaritás? Kiváló humor, nagyszerű zenei számok, egy remek rézfúvós zenekar és nagyszerű színészek közös játéka az előadás – *most mindenki együtt!*

A Színház és Élet szerkesztői sajátos vonzerőt teremtettek lapjuknak: a nézői bennfentesség érzését táplálták. A színház titokzatos világa önmagában is szenzációkkal szolgált. Ez volt az az időszak, amikor a technika egyre nagyobb teret követelt magának.

Gajdó Tamás

„A KOMÉDIÁSOK ÉLETE – NEM SZÍNHÁZ”

Színház és Élet – a nézői bennfentesség lapja

A magyar színházi lapok közül a *Színház és Élet* (1904–1908) története a leghányatottabb. Sűrűn váltották egymást főszerkesztői; időről időre megváltozott a hetilap mérete és címlapja, kicserélődtek újságírói; s az élesebb szemű elemzők észreveszik, hogy témáit a kísérletezgetés jegyében változtatgatta. A lap alcíme sokatmondóan és gyakran módosult: kezdetben „az összes vidéki színházak hivatalos lapjaként”, majd „művészeti hetilapként”, később „képes színészeti, artista- és sport hetilapként”, „képes társadalmi, színészeti, művészeti és sport hetilapként”, végül „irodalmi és művészeti szemleként” határozták meg jellegét.

Legtöbb szerkesztője neve a feledés homályába merült. Az első hónapokban Falk Miksa Richárd megpróbálta folytatni a megszűnt *A Színház* hagyományát. Őt Lenkei Lajos (1904–1905), Vajda László (1905–1906), Vári Rezső (1906 decembere), Mérő Béla (1907), Szász Bertalan (1908), Pető Kázmér (1908) követte a szerkesztői székben.

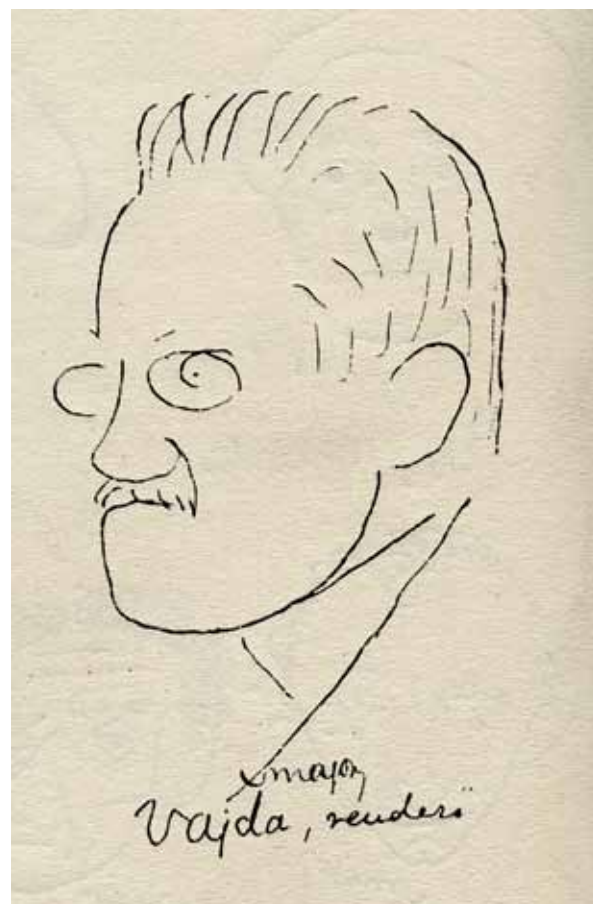
Beszédes az a ragaszkodás, mellyel minden áron életben akarták tartani a lapot. Bizonyára érezték a szerkesztők, s nyilván bosszankodtak is amiatt, hogy amíg a színházakra a század első évtizedében soha sem látott konjunktúra köszöntött, addig a *Színház és Élet* csak nagy nehézségek árán élt meg. A mai olvasót persze elképeszti, mi mindent megpróbáltak a siker érdekében; de úgy tűnik, a színházba járó közön-

ség ekkor még nem szeretett, nem tudott vagy nem akart olvasni. Igaz, hogy a lap kiállítása elmaradt a képes családi lapokétól. *A Vasárnapi Újság* és az *Új Idők* is jobb minőségű fotográfiákat közölt; ráadásul a *Színház és Élet*ben időről időre ugyanazok a klisék kerültek elő.

A *Színház és Élet* szerkesztői azért sajátos vonzerőt teremtettek lapjuknak: a nézői bennfentesség érzését táplálták. A színház titokzatos világa önmagában is szenzációkkal szolgált. Ez volt az az időszak, amikor a technika egyre nagyobb teret követelt magának. Míg az 1890-es években a *Színészek Lapjának* kitüntetett hirdetési a sok színben kap-
ható görög-tűz alapanyagokat és a kitömött trikókat népszerűsítették; addig a századfordulót követő évtizedben szívesen rántották le a leplet

Ki a legkedveltebb (itt éppen férfi) színész? – tudakolta a lap a közönséget, a „bírálat legilletékesebb faktorát”

Vajda László, a lap legjobb időszakának szerkesztője
| Major Henrik karikatúrája

a technikai trükkökről, s a kulisszák világa legalább olyan fontosá vált, mint maga az alkotás. Ebben a bizzar világban nagyobb hangsúlyt kaptak a színészek magánéletének apró rezdülései: színes riportok születtek a színészekkel megesett históriákból. A fényképeket a *Színház és Élet* hasábjain karikatúrák és rajzok pótolták. A lapcsinálók nem ragaszkodtak egy-egy művészhez: változatos és meghökkentő illusztrációk születtek a szecesszió jegyében.

A szerkesztők jó ízléssel gátat szabtak a pletykáknak. Érdemes azonban feljegyezni, hogy a hivatásos habitué, vagyis a színház rendszeres és bennfentes látogatójának alakját a *Színház és Élet* teremtette meg: Toll Tamás a 19. századi élelapok modorában kommentálta az eseményeket. Ilyenképpen: „Úgy látszik Szász Zoltánban [a korszak neves kritikusaiban] szenvedőtársam akadt: az ő gyomra sem vesz be mindent. Küry sírt, Fedák toporzékol, amiért Szász Zoltán kiírta róluk, hogy nem művésznők. Baj is az. Ők maguk is elégszer hangoztatták ezt – persze egymásról.”

A *Színház és Élet* szerkesztői színvonalas írásokkal igyekeztek a hazai olvasókat megismertetni a világszínház legújabb törekvéseivel. Gyakran megtörtént, hogy párizsi újdonságokról közöltek képeket. Havre írása pedig, mely 1904. december 4-én látott napvilágot, a japán színház realizmusát elemezte. Ez a cikk tudósította talán először a magyar publikumot arról a színjátéktípusról, mely azóta is lázban tartja a világot: „És végül, ami még nagyobbítja a japán színpad realizmusát, az a színész önálló munkája, rögtönzése a darabban. A művész ott nem tanul meg bizonyos határozott szöveget, hanem csak a cselekményt, a darab keretét ismeri. A részletekben természetes csapongást engedhet a saját fantáziájának. Csak néhány, a darab szerzőjétől különösen megkívánt tirádát mond el a színész, a többi egészen úgy mondja, ahogy a pillanatnyi helyzet sugallja. Tehát úgyszólván mindannyiszor átéli a drámát, ahányszor csak eljátszsa.”

A lap vásárlói Edward Gordon Craig *A színház művészete* címmel közreadott ideáival is megismerkedhettek, sőt Isadora Duncan írását is elolvashatták az angol rendezőről és színházi újtóról. A „mezitlábás táncosnő”, ahogyan a lap szerkesztői azonosították a cikk szerzőjét, azt emelte ki esszéjében, hogy az egységesség hiányzik a színházból, s a reformot követelők hangját elnyomják azok az üzleti körök, melyek szinte gyári módon üzik a művészetet.

A *Színház és Élet* legszínvonalasabb évfolyamát 1905-ben és 1906-ban Vajda László adta közre. Vajda később a Magyar Színház főrendezője lett, s íróként is sikert aratott. Szerkesztése alatt a magyar irodalom legkiválóbbjai: Beöthy László, Molnár Ferenc, Váradi Antal, Bárdos Artúr, Faludi Miklós, Jób Dániel, Pásztor Árpád, Alfa (azaz: Alexander Bernát) írtak színészportrékat. Meglehet persze, hogy a közönség körében Vajda nagyobb szenzációt aratott azzal, hogy a lapból kivágott szelvényen szavazni lehetett a legbájosabb fővárosi és pesti színésznőkre. A nemes vetélkedésben Varsányi Irén (Víg-színház) 521, Fedák Sári (Népszínház) 669, Ligeti Juliska (Nemzeti Színház) 389 szavazatot kapott.

Számtalan akadott még néhány, azóta már feledésbe merült kedvcsináló apróság: azok a kávéskók, akik előfizettek, gyönyörű újságrámát kaptak ajándékba; míg a hűségvesztők év végén 2 koronaért gazdag aranyozású bekötési táblához jutottak, melyben a *Színház és Élet* évfolyama „minden magyar szalonasztalnak díszére” vált.

(A cikk eredetije a Zsöllye című lapban jelent meg.)

A színházi lapok történetéről szóló korábbi cikkek a Nemzeti Magazinban:
Direktori csel (2013. december)
Első, modern, színház (2014. január)

Katona József

(Kecskemét, 1791 – Kecskemét, 1830)

Iparoscsaládból származott. Gimnáziumba a pesti és a kecskeméti piaristákhoz járt, a jogot Pesten végezte. Színházi pályafutása igen rövid volt. 1811-ben csatlakozott a Második Pesti Magyar Játékszíni Társasághoz – álnéven volt segédszínész, fordított és lovagregényeket dramatizált. Beleszeretett Déryné Széppataki Rózába. 1815-ig, amikor a társulat feloszlott, megírta drámai műveit: *Luca széke*, *Aubigny Klementina*, *Žiška*, *Jeruzsálem pusztulása*, *A rózsza*. 1814-ben fogott hozzá a *Bánk bán*hoz. 1821-ben írta meg fontos tanulmányát: *Mi az oka, hogy Magyarországban a játékszíni Költő-mesterség lábra nem tud kapni?* Katona válasza: nincs állandó kőszínház, nincs kellő nemzeti öntudat, a drámák nehezen jelennek meg nyomtatásban, működik a cenzúra. Jelentős költői életművet is alkotott. 1815-től ügyvédként dolgozott, 1820-ban visszaköltözött Kecskemétre, ahol 1826-ben főügyész lett. 1830. április 16-án szívszélhúdásban halt meg.

Kulin Ferenc

A MODERN EMBER TRAGÉDIÁJA

Kétszáz éves Katona József remekműve, a *Bánk bán*

A magyar drámairodalom három klasszikus alpművet jegyezz: *Bánk bán*, *Csongor és Tünde*, *Az ember tragédiája*. Katona József a dráma ősváltozatát kétszáz évvel ezelőtt, 1814-ben kezdte írni. Miért fogadták értetlenül a kortársak a *Bánk bánt*? Miért szólt mégis korának hangján? Miért a szeretet törvényével szegül szembe Katona hőse? Többek között ezekre a kérdésekre keresi a választ írásában Kulin Ferenc irodalomtörténész.

Kétszáz évvel ezelőtt, amikor Döbrentei Gábor folyóirata *Eredetiség s jutalomtétel* címen pályázatot tett közzé, csak egy múló pillanatra teremődtek meg a feltételei annak, hogy a Nagy Mű eszméje megfogjon. Ha kissé „dülékenyen” is, de már készen állott az a műhely, ahol az alkotó találkozhatott mesterségének kelléktárával, a magyar történelem pedig végletesen kiélezte azokat a sorskérdéseket, amelyekre érvényes választ csak a tragédia világnézete alapján lehetett adni. Hogy a két szülő: a *műhely* és a *korszellelem* találkozásából nem lett több futó kalandnál, arra a koraszülött „gyermek” sanyarú sorsából következtethetünk. Előbb gyámság alá kellett helyezni (a *Bánk bán* őszövegét Katona legjobb barátja, Bárány Boldizsár vette gondozásba), s az éretté, felnőtté vált mű – távol a színpadtól – a szerző haláláig hajléktalanul tengette életét.

Cenzúra és kortársak

Katona írói pályájának kutatói közül sokan gondolták úgy, hogy remekműve hosszan tartó mellőzöttségének elsősorban a korabeli szín-

házi kultúra fejletlensége volt az oka. Nos, kétségtelen, hogy a nagy drámaköltőt útjára bocsátó „műhely” sok tekintetben provinciális volt, s hogy az egykori színházlátogató közönség ízlése sem volt kifinomultnak mondható. Ám nem szabad megelégednünk arról, hogy a *Bánk bán* szerzője, ha zsenialitását nem is, sokoldalú irodalmi műveltségét, dramaturgiai ismereteit és – nem mellékesen – színészi tapasztalatát mégiscsak ennek a szakmai háttérnek köszönhetette.

Amikor hozzákezdett a pályamű megírásához, már túl volt nagy-szabású drámakísérletein (többek között: *Aubigny Clementina*, *Žiška*, *Jeruzsálem pusztulása*), s lírai költeményeinek tanúsága szerint korának legidősebb filozófiai kérdései foglalkoztatták.

Vajon miért tört meg ennek a dinamikus induló, reményteli költői pályának az íve?

Az irodalom- és színháztörténet berkein belül máig vita tárgya, hogy az 1833-as, visszhang nélkül maradt kassai ősbemutatót, s néhány vidéki rendezést (Kolozsvár, Debrecen, Miskolc) leszámítva – miért kellett éppen két évtizednek eltelnie ahhoz, hogy a dráma végső válto-

Egressy Gábor Báncsik báb szerepében (Nemzeti Színház, 1858) | Tóth József rajza

Kállai Ferenc, Lukács Margit (Nemzeti Színház, 1962, rendező: Major Tamás)

zatát a Nemzeti Színház is műsorára tűzze. Vajon valóban az a rendőrmisztériumi feljegyzés pecsételte meg a színmű sorsát, amely szerint „nemcsak a dráma tartalma, hanem egyes részletei is alkalmasak arra, hogy a magyarok gyűlöletét a német fejedelmek, s általában a németek ellen lángra lobbantsa”? Ezt a feltevést látszik igazolni, hogy hasonló vélekedések a mű színrevitele után is megfogalmazódtak. Még Széchenyi István is „rossz, veszélyes tendenciát” látott Katona művében (érthetetlennek tartotta, hogy „a kormány megengedi ily esztelenség előadását”), a Központi Könyvbíráló Szék pedig azért nem javasolta a darab műsoron tartását, mert az „nemcsak a külföldiek elleni gyűlöletet... ébreszti”, hanem „féktelen pártütési elvekkel is tele van.”

Makacs dogma

Ám ne feledjük: a politikai félelmek és fenntartások csak a mű színpadi karrierjének késlekedését indokolhatják, de nem adnak magyarázatot művészi értékeinek tétova fogadtatására. Márpedig igen beszédes az a tény, hogy sem az egykori pályázat bíráló bizottságának tagjai, sem a reformkori drámaelmélet legjelesebb képviselői – közöttük Kölcsey és Vörösmarty – nem ismerték fel a *Bánk báb* korszakos jelentőségét. A nagy kortársak vélekedése többet árul el Katona mellőzöttségének igazi okáról, mint a cenzúrahivatal munkatársainak „szakvéleménye”.

Például Vörösmarty, aki a reformkor egyik legtermékenyebb drámaírója is volt, elismerte ugyan, hogy Katona drámája „erőtéljes színmű”, de úgy ítélte, hogy „Legkevésbé sikerült Bánk karaktere, kiből

Sinkovits Imre, Bubik István (Nemzeti Színház, 1987, rendező: Vámos László)

| fotó: Ikládi László

Trill Zsolt, Kubik Anna (Nemzeti Színház, 2002, rendező: Vidnyánszky Attila)

| fotó: Kaiser Ottó

Jelenet a darab eddig utolsó bemutatójából: Bánk bán junior (Nemzeti Színház, 2009, rendező: Alföldi Róbert) | fotó: Gordon Eszter

„Nem a morál, nem a jog, hanem a szeretet törvényével szegült szembe Bánk. Ebben a szükségszerűen kudarcha fulladó vállalkozásban látta meg Katona József a világa rendjéért lelki javairól lemondani kényszerülő modern ember tragédiáját.”

nem látjuk azon szilárdságot, mely az általa elkövetett merész nagy felelősségű tettehez kívántatik.” Úgy gondolom, semmit nem változtatta *Szózat* költője iránti feltétlen hódolatunkon, ha megállapítjuk: Katona mondandójának a lényegét nem értette meg. S megkockáztathatjuk a feltevést, mely szerint Vörösmarty megkérdőjelezhetetlen tekintélyének is szerepe volt abban, hogy a „hezitáló alkat” és a „tragikai jellem” összeférhetetlenségének makacs dogmája egészen napjaink irodalmi tankönyveiig végigkísérte a Bánk bán értelmezésének történetét.

Az egykori kritikák a kor uralkodó irányzatainak elveit (klasszika, romantika) kérték számon az írótól, a *Bánk bán* ihlete azonban nem abból a korszellemből fakadt, amelynek mágneses tere magába szippantotta a reformkor szellemi kultúráját. Katonának a tragikumról, a tragédiáról vallott felfogását részint a shakespeare-i és ókori görög dráma-minták határozták meg, részint olyan élettapasztalatok formálták, melyekből a messzi jövőbe mutató – már-már az egzisztencialista létbölcseletről emlékeztető – felismerésekre jutott. (Gondoljuk meg: a dráma leg súlyosabb konfliktusa nem a magánélet, s nem is a politikum szférájában játszódik, hanem a főhősben, akinek meg kell tapasztalnia, hogy a „léte vetett” *pusztai lelke* nem kínál menedéket szerepeinek és cselekedeteinek következményei elől!)

Egy nemzedék újjászületése

Ha meg akarjuk érteni, miként lehetséges, hogy egyetlen irodalmi alkotás egyszerre hozza felszínre az európai kultúra egyik legősibb szellemi hagyatékát, s villantsa fel a távoli jövőbe mutató rejtett tendenciáját, ismét a mű fogantatásának körülményeit kell felidézniünk. Immár azonban nem a „műhely” adottságait, s nem is az egész kort, csupán a

Bánk bán első változatát ihlető különös történelmi pillanatot kell val-latónak fogunk.

Vannak jeles évszámok, amelyek a politika-történet kiemelkedő eseményeire utalnak, s vannak olyanok, amelyek egy-egy nemzedék újjászületésének időpontját, nagy tettekre való felkészülésének a kezdetét jelzik. Ilyen volt 1814/1815. Annak a nemzedéknek a szellemi vezéralakjai, akik majd a reformkor politikai harcaiban fogják megteremteni a modern Magyarországot, ekkor jutnak a sorsdöntő elhatározásra: szembefordulnak régi önmagukkal, hogy új emberként megváltoztathassák a világot is. Mindegy, minek nevezzük – megigazulásnak, megtérésnek vagy metamorfózisnak – a személyiségükben lejátszódó katartikus folyamatot, annak az a lényege, hogy életre szólóan és egész nemzedéküket mozgósító erővel kötelezzék el magukat a történelemformáló cselekvés eszméjével. Kölcsy ekkor hagyja el az atyai jó barátja, Kazinczy Ferenc által kijelölt utat (amely – úgy látja – az öncélú irodalom felé vezet), mert arra a felismerésre jut, hogy csak „A cselekedetek, a publikumban való forgás formálnak hasznos embert”. Széchenyi ekkor kezdi írni a *Naplóját*, s fogadja meg, hogy személyes nagyravágyását leküzdve „szegény, szerencsétlen hazáját” fogja szolgálni. Katona ekkor választja hősül azt a Bánkot, aki – küzdelme tragikus végkifejletének nyomasztó előérzetével is – vállalja a hatalom gyakorlásának felelősségét.

Három szellemóriás – Kölcsy, Széchenyi, Katona – lelki/szellemi újjászületésének időbeli egybeesése véletlennek látszhat, ám nagyon is törvényszerű sorsközösség formálódásának a tanúi lehetünk. Mert éppen ekkor, a napóleoni háborúk korszakának lezárulásával, a nemzeti önállósulási törekvéseket csírájában elfojtani készülő Szent Szövetség megalakulásával kezdődik új korszak egész Európa történetében.

A Tisza parti jelenet a Bánk bánból. Erkel Ferenc operájának kottaillusztrációja (1870 tájáról)

Ekkor kerül a magyar szellemi kultúra elitje is az elé a döntés elé: tudomásul veszi a nagyhatalmi érdekeknek való végzetes kiszolgáltatottságot, vagy vállalja egy bizonytalan kimenetelű küzdelem kockázatát nemzete szolgálatában. Azt mindannyian látták, hogy ebben a szolgálatban a legféltettebb földi javakat – a karriert, a hivatást, a magánélet biztonságát – el lehet veszíteni, de hogy az egyéni emberi létezés értelme: a „puszta lélek” üdvösségének esélye is kockára tétetik, azt csak Katona József ismerte fel.

Morál, jog és a szeretet törvénye

Bánk bán nem azért lesz a „teremtés vesztese”, mert megsértette az erkölcsi világrendet, s még csak azzal sem vádolható, hogy tettével politikai káoszt idézett volna elő. (Éppen ellenkezőleg: a banki tett és II. Endre király megbocsátó gesztusa, amely 1222-ben az Aranybulla kibocsátásához vezet, a magyar társadalom hosszú évszázadokon át működő jogrendjének alapja lesz!)

Katona hősné „mindössze” annyi volt a vétke – s azért lett „végsemiség az ítélete” – mert „hitveséhez és gyermekéhez” kötő tündéri láncaitól szabadulva próbált megfelelni politikusi kötelességének. Nem a morál, nem a jog, hanem a szeretet törvényével szegült szembe. Ebben a szükségszerűen kudarcba fulladó vállalkozásban látta meg Katona József a világa rendjéért lelki javairól lemondani kényszerülő modern ember tragédiáját.

Az illusztrációk forrása: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Országos Széchényi Könyvtár, MTI, a Nemzeti Színház archívuma.

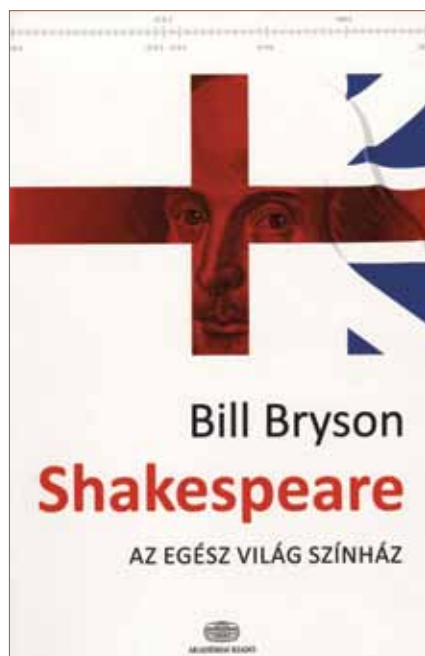
Pályázattól premierig

1814-ben Döbrentei Gábor folyóirata, az Erdélyi Múzeum pályázatot hirdetett a kolozsvári Nemzeti Színház megnyitására: előadandó történeti drámára: *„A tárgy történelmi, hősi legyen. Választhatja a poéta vagy a magyar históriából, vagy akármely másból is.”* Az 1818-ban kihirdetett eredmény szerint a bírálók abszolút értékű művet nem találtak.

Viszonylag legjobbnak a *Pártosság tüzeit* (írója Tokody János Bihar megyei szolgabíró) és a matematikus Bolyai Farkas három szomorújátékát minősítették. Katona művét nem említették.

A *Bánk bánt* a jogász- és színésztárs, Bárány Boldizsár „javítja”; hibajegyzékét, találó meglátásait *Rosta* címen tartja számon az irodalomtörténet. Ez alapján volt ismert az ősbánk, amelynek kézírata csak 1913-ban került elő. A mű nyomtatásban 1820-ban Kecskeméten jelent meg, az ősbemutató – amelyet Katona már nem élhetett meg – 1833-ban Kassán volt, Melinda szerepét Déryné alakította. Pesten 1834-ben mutatták be, a Nemzetiben először 1839-ben adták, ahol csak 1845-től játszották rendszeresen.

1848. március 15-én a diszeloadás a *Bánk bán* volt. A forradalmat követő elnyomás évei után, 1858-tól vált a mű a Nemzeti és más színházak repertoárjának népszerű és kötelező darabjává. Erkel Ferenc operát írt a drámából (a librettó Egressy Béni munkája), az ősbemutatóra 1861-ben került sor a Nemzeti Színházban.

„Csupa ha, csupa töredék, csupa meglepő kultúrtörténeti morzsa – ezekből állította össze könyvét Bill Bryson újságíró, s így rajzolódik ki előttünk Shakespeare élete és kora.”

AZ EMBER, AKIRÓL CSAK HITTÜK, HOGY ISMERJÜK

Bizonyosságok és kételyek – egy izgalmas Shakespeare-életrajz

450 éve született Shakespeare, de azt nem tudjuk, hogy napra pontosan mikor. Azt sem, hogy nézett ki. Három képmása maradt fent, amiről az utókor azt gondolhatja, őt ábrázolja, ebből egyetlen csupán, melyhez (talán...) valóban ő maga ült modellt, a másik kettő a halála után készült. Abban sem vagyunk biztosak, hány műve van. Vagy hogy egyiket-másikat mikor is írta.

Nem tudjuk azt sem, kibe volt igazán szerelmes, járt-e Anglia partjain túl valaha is, vagy egész életét a szigetországban töltötte, s csak fantáziájának, olvasmányélményeinek, netán az akkori szokásoknak köszönhető, hogy olyan gyakran idézi meg Itália tájait műveiben. De még a nevével kapcsolatban is lehetnek fenntartásaink, hiszen valójában fogalmunk sincs, hogyan kell helyesen írni azt, mivel fennmaradt aláírásai között egy sem szerepel kétszer ugyanúgy. Van, ahol így írt alá: Willm Shakesp, másutt mint Wm Shakespe, vagy William Shaksper. Ráadásul egyik sem az a változat, amit mi használunk, így: William Shakespeare.

Ugyanakkor tudjuk róla, ki volt a felesége, hogy szerette a színházat, szívesen színészkedett maga is, vagy hogy előkelő, de kicsit már roskadozó házat vett 1597 májusában, melynek tíz kandallója volt, öt csinos tetőcsúcsa, és óriási telken állt. S noha írásai bővelkednek földrajzi és időbeli tévedésekben is – mivel nem a tárgyi ismeretek bősége volt az erőssége, hanem az, amit a becsvágyról, cselszövésről, szerelemről, szenvedésről, az emberi jellemről tudott, s amit nyilvánvalóan nem az iskolában oktatnak –, mégsem túlzás azt állítani róla: a valaha élt legnagyobb drámaíró. Annak ellenére, hogy pályája csúcán sem gondolták ezt róla kortársai, s bizony könnyen feledésbe merülhetett volna életműve, ha jó barátai és munkatársai – John Heminges és Henry Condell – halála után hét évvel nem jelentetik meg összes művének (fólió) kiadását. (Nem kevés munkát fektethettek bele, hiszen nem

pusztán összegyűjtötték a hitelesnek gondolt műveket, de sokat küzdöttek a szövegekkel, próbálták az eredeti, a Shakespeare által elfogadottnak gondolt változatokat visszaállítani, aminek persze megannyi akadálya volt – a nyomdatechnikától kezdve a színházi munkapéldányok esetlegességéig, vagy az egyes szövegrészek emlékezetből való visszaidézéséig...)

Tudjuk, mekkora lehetett a szókincse: nagyjából húszeszeres – miközben a mai átlagember nagyjából ötvenezer szót ismerhet. Ám azt is tudhatjuk, hogy nem a szavak száma a lényeg, hanem az, hogy addig (s bizonyos értelemben azóta sem) használta senki úgy a szavakat, mint ő. Új kifejezések özönét köszönheti neki az angol: kétezer-harmincöt szóval gazdagította. De ennél is elképesztőbb, hogy az angol nyelv kezdetei óta mondott vagy leírt, leginkább idézhető szókapcsolatok, mondatok egytizede az övé – ami nagyjából felülmúlhatatlan arány.

Csupa ha, csupa töredék, csupa meglepő kultúrtörténeti morzsa – ezekből állította össze könyvét Bill Bryson újságíró, s így rajzolódik ki előttünk Shakespeare élete és kora. Elképesztő munkát végzett, s roppant izgalmas lett a végeredmény: olyan, mint egy krimi, melynek minden sora hiteles és hihető, Bryson ugyanis semmit nem írt le, amivel kapcsolatban a legkisebb kételye is felmerülhetett. Nem dőlt be az évszázados koholmányoknak, nem engedett az irodalomtörténet nagy féligazságainak, és nem izgatta az sem, mi az, ami megalapozatlanul vagy tévedésből lett része a hagyománynak, a kánonnak. Az ol-

Shakespeare-ről nincs minden kétséget kizáróan hiteles ábrázolás. A leghitelesebbnek tartottak közül kettő a Droeshout-metszet (1622) és a Cobbe portré (1610 körül). Ebből készült Andreas Kahnert montázs (Universitäts- und Landesbibliothek, Darmstadt, 2009)

vasót nem az orránál fogva vezeti be egy olyan világba, ami bizonyos értelemben nincs is elérhetetlenül távol – hiszen akkoriban, a 16. század második felében már javában működik az írásbeliség, irgalmatlan mennyiségű dokumentum (kéziratok, feljegyzések, nyomtatott művek sora) áll rendelkezésünkre –, ám mégis elég messze van, hogy könnyedén tegyünk felületes kijelentéseket róla. Bill Bryson képes arra, amire az irodalomtörténet nem igazán, vagy csak ritkán: a hiteles tudást kombinálja a szórakoztató, olvasmányos megfogalmazással, így jóval közelebb viszi a drámaíró zsenihez az internet korának olvasóit, mint azok az irodalomtörténészek, akiknek munkái könyvtárakat töltenek meg.

Aki kíváncsi Shakespeare korára, annak hétköznapijaira, történelmi, gazdasági, művészeti, szociológiai hátterére, akit érdekel, milyen lehetett az élet abban a Londonban, ahol már nem volt olyan gyakori, hogy büntetésből (s persze, a tömegeket szórakoztatva) kibelezzenek valakit, ellenben az átlagéletkor nem haladta meg a 35 évet (a szegényebb negyedekben a 25-öt sem!), és a mértéktelen cukorfogyasztás következtében feketére rohadott fog a gazdagság jele volt, aki szeretné tudni, kikkel dolgozott és írt együtt Shakespeare, vagy miért tartotta fontosnak a katolikus vallást a puritánság felé sodródó Angliában, aki kíváncsi arra, hogyan született a *Hamlet*, az *Ahogy tetszik*, *A velencei kalmár*, vagy híres (olykor hírhedt) szonettjeinek sorozata, az nem fogja tudni letenni ezt a könyvet. Ahogy az sem, aki csak úgy belelapoz, mert nincs jobb dolga. Bill Bryson alig kétszáz oldalas életrajza ugyanis a legkevésbé sem unalmas. Viszont minden benne van, ami kedvet támaszthat Shakespeare műveit nézni és olvasni.

SZÉNÁSI MIKLÓS

Bill Bryson: Shakespeare – Az egész világ színház
Akadémiai Kiadó, Budapest – 2013, fordította: Erdeős Zsuzsanna

Shakespeare egykori Globe Színháza ma | fotó: londontown.com, John Trammer

Nem csupán hajkölteményeket varázsol a fejekre, de ha kell, vérző sebet is készít a színész testére, és másodpercek alatt „feldob” egy sminket két jelenet között. Makk Ildikó az átváltoztatás kulisszatitkaiba avatja be az olvasókat.

ÁTVÁLTOZTATÓMŰVÉSZET

A háttérben: Makk Ildikó, aki a Nemzeti Színház fodrásztárát vezeti

Szerencsésnek tartja magát, mert kezdetektől fogva a legjobb helyeken tanulta ki a szakma csínját-bínját: az iskola elvégzése után fiatal fodrászként az Operaházba került, ahol énekesek és balerinák haját fésülte, és közben a színházi fodrászat legnagyobb mestereitől sajátíthatta el a teátrumi munka speciális ismereteit és követelményeit. Egy üzletben egészen mások az elvárások, mint amikor a színpad kihívásainak és látványvilágának kell megfelelni. Egy szolid smink az első néhány sorból érzékelhető, de a festett arcnak a hátul ülők számára is kifejezőnek kell lennie. A színpadi smink ezért erősebb, határozottabb, „hétköznapi” közelségből egészen durvának hathat. A parókának pedig a leghévesebb mozgás közben sem szabad a művész szemébe csúsznia, az albasz fele sem kelhet önálló életre – hacsak nem éppen ez a poén.

Makk Ildikó magyarázza ezeket, aki 2002, vagyis a jelenlegi épület megnyitása óta a Nemzetiben dolgozik, és már több mint harminc éve foglalkozik színházi fodrászattal, sminkeléssel. Ez utóbbit tévés-filmes munkái során tanulta ki a maga örömeire, és olyan hollywoodi sztárokkal dolgozott már, mint John Cusack és Rachel Weisz.

Az arcot megszépítő vagy épp elcsúfító frizura és smink létrehozása is alkotófolyamat, ami kreativitást és tervezést igényel – hogy Makk Ildikó munkája nyomán a színészek arcán megjelenjen mindaz, ami akár a legkülönösebb rendezői elvárásoknak is megfelel.

A Nemzeti fodrásztárában (a színházi háttérszakmák – hangosítók, világosítók, díszítők, öltöztetők stb. – egységét nevezik tárnak), összesen ötven dolgoznak, és mindannyian – bár nem ez az általános – sminket is készítenek. Egy előadás létrehozásának kezdetén, vagyis az olvasópróbán is jelen van a fodrásztár vezetője, ahol megismeri a rendezői koncepciót, a jelmeztervező elképzeléseit, és az igények egyeztetése után megtervezi a frizurákat, parókákat, álszakállakat – mindent, egészen az utolsó hajtüig. A frizura és a smink sorrendjét, a próbák és a kivitelezés időbeli beosztását – az igények bonyolultságától függően – szinte forgatókönyvszerűen kell kitalálni. Ugyanígy tervszerűen kell eljárni akkor is, amikor már elkészült az előadás: pontosan be kell osztani, ki, mikor jön sminkelni, frizurát készíteni, egy nagy létszámú előadás esetén ugyanis gyakran csak pár perc

vagy még annál is kevesebb idő jut egy-egy művészre, statisztára. A haj lefésülése, leszorítása és egy párka biztonságos (értsd: színpadon szabad mozgást biztosító) rögzítése átlagos esetben harminc percbe telik. De gyakran a szereplőknek is meg kell tanulniuk egy-egy speciálisabb pótrész használatát, sőt trükköket is, ahogy például a *Johanna a máglyán* című előadásban az előre fonott hajakra a szereplők maguk húzzák fel a „kopaszparókát” a színpadon. „Normál” üzemmódban ezeknek a pontos felrakása – a színpadi igénybevétel „erejétől” függően – akár két órát is igénybe vehet.

A fodrásztár munkatársai varázsbírodalmukban már órákkal az előadás kezdete előtt megkezdik tevékenységüket Makk Ildikó vezényletével. Mire a művészek megérkeznek, már előkészítik az éppen szükséges „kellékeket”: például az óriás szempillákat, loknikat, ívesre vasalt bajszokat, mellszőrzetet, festékeket és az ezek felhelyezéséhez, rögzítéséhez szükséges eszközöket, a hajakhoz a különböző méretű sütővasakat, csatokat, és a ragasztáshoz használt fenyőgyantát, a jellegzetes illatú masztixot...

A hajkreációkat, a különleges parókákat a jelmezekhez hasonlóan sokszor már jóval a premier előtt legyártják. Makk Ildikó szavaiból érződik: a paróka és póthaj külön „tudományág”. A különböző színű, hosszúságú és minőségű hajkorona értékét elsősorban a póthaj anyaga és az elkészítéshez szükséges munka mennyisége dönti el: az emberi haj minőségi és drága alapanyagnak számít, ezért egy váll alá érő, emberi hajból készített női paróka ára közel kétszázezer forintnál kezdődik. A fodrászpult feletti polcokról kincset érő relikviák kerülnek elő: Szücs Nelli *Scapin, a szemfényvesztő* című darabban használt bivalyszőr parókája a tetejére rögzített kis hajóval igazi műalkotásként hat. Ud-

varos Dorottya *Anyám, Kleopátra* című előadásban hordott fejdísz a fekete hajra erősített aranyozott ékeivel az egyik legszebb darab a gyűjteményben. A színészek haja a rendszeres sütéstől és túlzott igénybevételtől erősen roncsolódik, ezért használnak sok esetben parókát. Ám a különleges parókák iránt egyre csökken az igény, egyre kevesebb a speciális hajkoronákat igénylő kosztümös darab. A kivételre példa a nemrég bemutatott *János vitéz*, amelyben tucatnyi francia udvarhölgyön csodálhatók meg a fodrásztár rokokó hajkölteményei. Tény azonban: egyre fogy azoknak a száma, akik ennek a különleges háttérszakmának, a színházi parókakészítésnek a mesterei. Makk Ildikó viszont azon fodrászok közé tartozik, aki parókát készíteni is megtanult.

A tárvezető szereti a kihívásokat akár frizuráról, akár sminkről van szó, s ennek bizonyítására számtalanszor nyílt már alkalma. Ha nem fért bele a költségvetésbe, műhajból vágott apró darabokat használt a drága műbajusz helyett. A *Vesztegzár a Grand Hotelben* című előadás-hoz Marton Róbertnek nedvedző sebet tervezett, amit egy injekciós fecskendővel tudott működtetni a színész. Stohl András Mephisto-sminkjének elkészítésére két jelenetváltás között mindössze pár másodpercet kapott a kulisszák mögött, és a „mutatványt” tovább nehezítette,

hogy a színész eközben még át is öltözött. Két felvonás közt pedig négy fiút kellett lánnyá átváltoztatnia – a húszas évek divatja szerint. Ezt végül négy munkatársával közösen, összesen tíz kéz szorgos és szótos munkájával sikerült megvalósítani.

Vannak színésznők, akik szívesebben készítik el maguknak a frizurájukat, a színészek inkább szeretnek helyet foglalni a fodrászszékben, mert egyszerűbb, ha szakmabelire bízzák a dolgot.

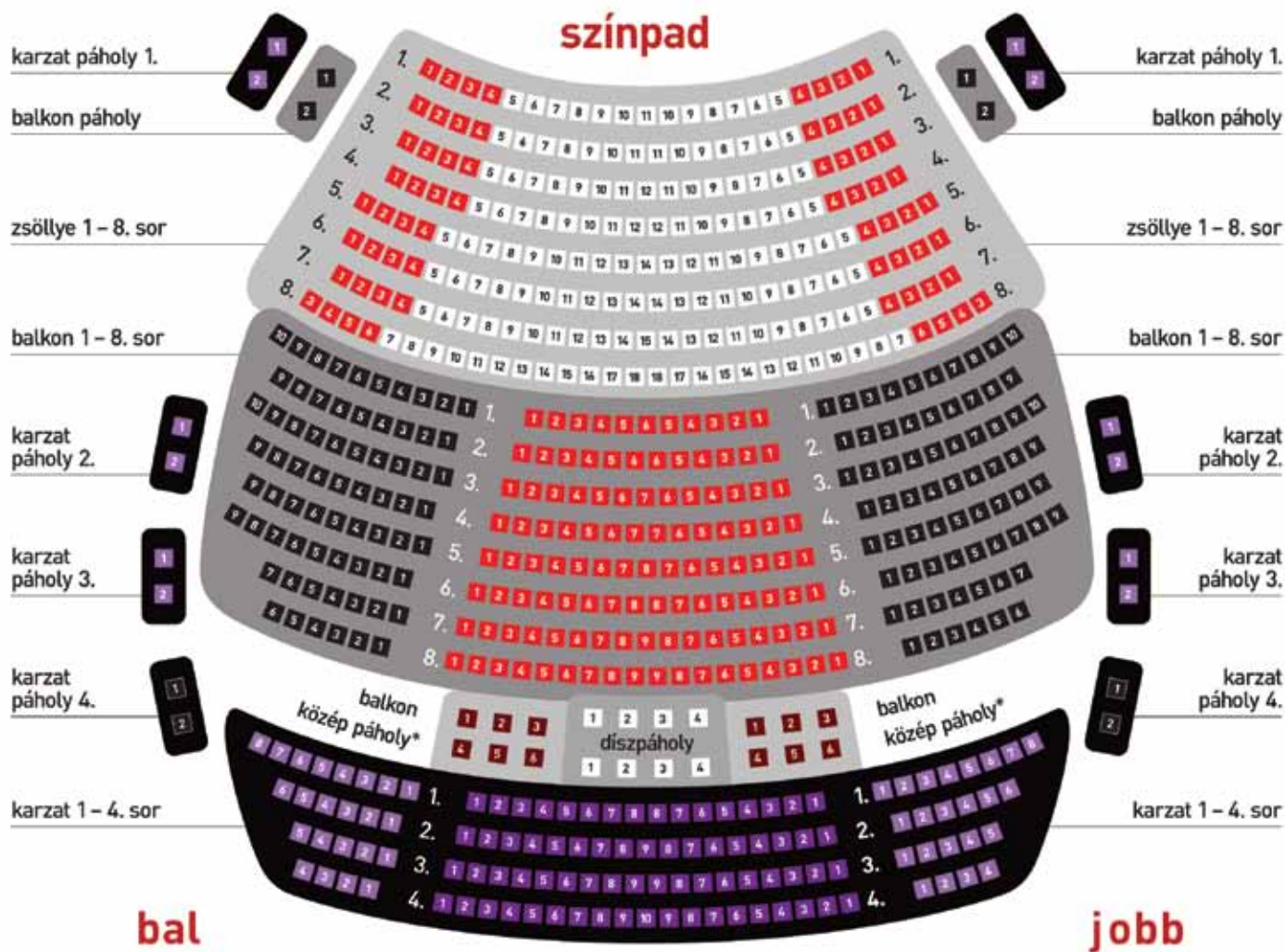
– A férfiszínészek különösen érzékenyek a frizurájukra. Meglepő módon sokkal inkább törődnek vele, mint a nők. A férfiak viszont rosszabbul viselik a sminkelés megpróbáltatásait. Nyilván, mert nincsenek annyira hozzászokva, ezért mindig megpróbálnak „alkudozni” – árulja el a fodrásztár vezetője, akinek a „keze között” már számos színész, táncos, énekes megfordult, sokuk titkait is ismeri – de profikhoz méltó módon ezekről hallgat...

KRUPA ZSÓFIA

| a fotókat készítette: Eöri Szabó Zsolt

NAGYSZÍNPADI JEGYÁRAK

Nagyszínpad jegy

1. Árkategória
 2. Árkategória
 3. Árkategória
 4. Árkategória
 5. Árkategória

Kategória/szektor	I. helyár (normál nézőtér, helyre szóló jegyek)	II. helyár (Fodrásznő)
1. kat. (zsöllye közép, díszpáholy)	3800 Ft	2900 Ft
2. kat. (zsöllye bal/jobb, balkon közép)	3000 Ft	2500 Ft
3. kat. (balkon bal/jobb, bizonyos páholyok)	2400 Ft	1900 Ft
4. kat. (karzat közép)	2100 Ft	1600 Ft
5. kat. (karzat bal/jobb, bizonyos páholyok)	1800 Ft	1300 Ft

Last minute akció diákoknak!

**Utolsó pillanatban jut eszedbe, hogy színházba gyere?
Neked találtuk ki ezt az akciót!**

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül, érvényes diákigazolvány felmutatásával vehető igénybe a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával.

**A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft.
Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.**

Egyéb játszóhelyek, jegyárak:

Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem,
színpadi nézőtér (Mesés férfiak szárnyakkal, Szarvassá változott fiú)

egységesen 2600 Ft (a jegyek nem helyre szólóknak)

Versek szódával (Kaszás Attila Terem)

egységesen 2200 Ft (a jegyek nem helyre szólóknak).

Bővebb jegy- és bérletinformációk:

Jegyiroda a Nemzeti Színházban: 1095 Budapest, Bajor Gizi park 1. | telefon: 476 6868 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig

Andrássy úti jegyiroda: 1061 Budapest, Andrássy út 28. | telefon: 373 0963, 373 0964, 373 0995, 373 0996, fax: 331-2837 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap 11-19 óra között.

HOBO

ADY ENDRE A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA

Zene: Fekete-Kovács Kornél

Előbemutató: április 9.

Lemezbemutató premier: május 14.

További előadás: május 27.

TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁMAT JÓZSEF ATTILA – EST

Zene: Hárs Viktor,

Márta István, Nagy Szabolcs

Előadások: május 19., 29.

BALLADA A KÉT SEBZETT HATTYÚRÓL

Marina Vlady Szerelmem,

Viszockij c. könyve felhasználásával

írta: Földes László Hobo

Közreműködik: Szűcs Nelli

Előadások: május 4., 22.

Az előadásokat rendezte:

Vidnyánszky Attila

PROGRAMAJÁNLÓ

VERSEK SZÓDÁVAL

máj. 21.

Vendég: Lackfi János

A közkedvelt irodalmi sorozat következő és az évad utolsó vendége Lackfi János. A próza- és tárcairóként, műfordítóként, a *Milyenek a magyarok?* című könyv szerzőjeként is ismert művész ezúttal fő hivatását gyakorolva, költőként lép színpadra.

mikor? hol?

május 21. – 19.30 • Kaszás Attila Terem

FEOLVASÓSZÍNHÁZ

máj. 28.

Lassan, visszatartva

Szőllősi Mátyás verses drámájának központi figurája egy válságba jutott zongorista, aki a három felvonásban álom és valóság között „ingázva” egy nap alatt különböző életszituációkba kerül, át- és újraél szerelmi összetűzéseket, családi botrányokat. ... Játsszák: Dolmány Attila, Fazakas Júlia, Szabó Márta, Mesterházy Fruzsina, Harcsik Róbert, Sediánszky Nóra, Schramek Géza, Csikós Attila. Rendező: Tucker András

A program ingyenes, de előzetes regisztrációhoz kötött:
szervezes@nemzetiszhaz.hu

mikor? hol? május 28., 19:30 • Kaszás Attila Terem

médiatámogatónk

PORT.hu

OFI
OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET

Mi a közös Petőfi Sándorban
és a Nemzeti Tehetség Programban?

1823

Petőfi Sándor születési éve
és a Nemzeti Tehetség Program
technikai száma: 1823

PETŐFI SÁNDOR AJÁNlja

NEMZETI TEHETSÉG PROGRAM

www.1823.hu

Ajánlja fel adója **1%**-át
a tehetségeknek!

Nemzeti
Tehetség Program

AZ ÉV TALENTUMA DÍJ 2013

KALÁNYOS MELINDA,
vers- és mesemondó

VALKUSZ MÁTÉ,
teniszező

SZABÓ ATTILA,
fizikus-hallgató

[facebook.com/1823](https://www.facebook.com/1823)

MŰSORTERV : 2014/2015

Öt nagyszínpadi, hét stúdióelőadást, önálló esteket, színházi koncerteket is tervez a Nemzeti Színház a következő évadban. A nézők az új bemutatók mellett továbbra is láthatják az idei évad sikerdarabjait.

Nagyszínpad

Molnár Ferenc: A fehér felhő
rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

Witold Gombrowicz: Operett
rendező: ANDRZEJ BUBIEN

William Shakespeare: Szentivánéji álom
rendező: DAVID DOIASVILI
a Nemzeti Színház és a Gyulai Várszínház
közös produkciója

Bánffy Miklós: A nagyúr
rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

Körhinta

Sarkadi Imre A kútban című novellája,
a Fábri Zoltán és Nádasz László írt
forgatókönyv alapján
rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA
közreműködik a Honvéd Táncszínház

Gobbi Hilda Színpad

Maxim Gorkij: Éjjeli menedékhely
rendező: VIKTOR RIZSAKOV

Petőfi Sándor: A helység kalapácsa
rendező: KINCSES ELEMÉR

Zelci Miklós: Zoltán újratemetve
rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA
a Nemzeti Színház, a Beregszászi Illyés
Gyula Magyar Nemzeti Színház és a
Zsámbéki Színházi Bázis közös produkciója

Csiky Gergely: Ingenélők
rendező: LENDVAI ZOLTÁN

Kaszás Attila Terem

Henrik Ibsen: Brand
rendező: ZSÓTÉR SÁNDOR

**Márai Sándor: Családi kérdés, Befejezetlen
szimfónia (két egyfelvonásos)**
rendező: ÁRKOSI ÁRPÁD

William Nicholson: Árnyország
rendező: DÉR ANDRÁS
a kaposvári Csiky Gergely Színházzal
együttműködésben

SZOBASZÍNHÁZ

Önálló estek – Farkas Dénes, Szücs Nelli

SZÍNHÁZI KONCERTEK

Földes László Hobo – rock-blues-irodalom

A műsorváltoztatás jogát fenntartjuk!

NEMZETISÉGI SZÍNHÁZI FÓRUM

Első alkalommal tartottak Nemzetiségi színházi fórumot Budapesten azzal a céllal, hogy megvitassák a hazai kisebbségi színháztársulások aktuális kérdéseit, problémáit. Az április 10-i eseménynek a Nemzeti Színház adott otthont.

– A nemzetiségi színházaknak nem biztosítottak az alapvető működési feltételek, az önkormányzatok nem képesek eltartani őket, és magukat sem tudják fenntartani – hangsúlyozta a Nemzetiségi Színházi Szövetség elnöke, Gergely László emlékeztetett arra is, hogy a nemzetiségi színháztársulások 13 regisztrált előadó-művészeti szervezatként nyilvántartott teátrummal rendelkeznek.

– A nemzetiségi teátrumok anyagi támogatását a kormányzat a színház-finanszírozási rendszeren keresztül és a nemzetiségi identitást, kultúrát őrző szervezeteken keresztül biztosítja jelenleg és a jövőben is – hangsúlyozta Latorcai Csaba. Az Emmi egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára hangsúlyozta: a kormányzat ebben is partner, de komoly projekttervre van szükség ahhoz, hogy a működőképesség, a hosszú távú fenntarthatóság biztosítva legyen. (MTI)

A Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola diákjainak produkciója

BALLADAÜNNEP

Balladaünnep címmel hirdetett pályázatot a Nemzeti Színház budapesti középiskolák drámatagozatos osztályainak, illetve színháztársulások csoportjainak. A diákok fél éven át készültek tanáraikkal és a Nemzeti művészeinek segítségével a negyedórás színpadi jelenetekre. A végeredményt április 14-én ünnepélyes keretek között mutatták be a Nemzeti Színház nagyszínpadán. A gálaműsoron öt iskola hat csoportjának több mint száz diákja vett részt: a Weöres Sándor Gimnázium (két csoporttal), a Prohászka Ottokár Katolikus Gimnázium, a Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola, a Harsányi János Szakközépiskola és Szakiskola, az Erzsébetvárosi Szakközépiskola.

ELHUNYT A NAGY MESEMONDÓ

Életének 84. évében, hosszú betegség után április 4-én elhunyt Szabó Gyula Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színész, érdemes és kiváló művész, a nemzet színésze.

Szabó Gyula emlékeztető színpadi alakításai mellett számos filmben és tévésorozatban játszott, ő volt a *Tenkes kapitánya* Buga Jakabja, a *Princ, a katona* Csonthos őrnagya, a *Robog az úthenger* Józsiája. Hangját is jól ismerhette a közönség: az ő hangján szólalt meg több rajzfilmfigura, köztük dr. Bubó és Frakk. Mesemondása legendás volt, generációk nőttek fel például a *Magyar népmesék* rajzfilmsorozaton, Columbo is az ő hangján nyomozott.

1954-től előbb a Petőfi, majd a Jókai Színház tagja volt, évtizedekig a Thália Színház vezető színészeként dolgozott, majd a rövid életű Arizona Színháznak és Művész Színháznak, később a székesfehérvári Vörösmarty Színháznak lett tagja. 1979-től a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanított.

Szinte minden művészeti elismerést megkapott. 2000-ben Kossuth-díjjal tüntették ki, 2006-ban a nemzet színészévé

választották. A Kecskeméti Animációs Filmfesztiválon 2005-ben életműdíjat kapott a *Magyar népmesék* rajzfilmsorozatban végzett munkájáért. 2007-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét, és abban az évben ő is elhelyezte kézirátját a Magyar Csillagok Falán az Uránia Filmszínházban.

BODROGI 80

Nyolcvan? Mikor az *Ahogy tetszik* nagyjelenetében látjuk Orlandóval, aki a hátán cipeli az Ádámot alakító Bodrogi Gyulát, majd kézen fogva bevezeti a színpadra, ezer év fáradtságának, bölcsességének terhet látjuk az arcán és mozdulataiban. Kis jelenet ez, de Bodrogitól lesz felejthetetlen – ahogy számos nagy színpadi és filmes alakítását sem felejtjük el.

A Nemzeti Színház születésnapján, április 15-én az *Ahogy tetszik* előadás végén a közönség előtt köszöntötte Bodrogi Gyulát. Udvaros Dorottya a MASZK Országos Színészegyesület, Vidnyánszky Attila a Nemzeti társulata nevében, Törőcsik Mari pedig saját jogon, mint életének része, volt felesége, barátja, kollégája szól: „Azt szeretném mondani neked, Gyula, azért tudtál jó színész maradni, mert nem hagytad magad elrontani, és jó ember maradtál.”

TURNÉ

A Vitéz lélek útra kelt: az erdélyi Székelykeresztúron (április 8.) és partiumi Nagyváradon (április 10.) játszotta a Nemzeti társulata Tamási Áron darabját. A társulat a két fellépés mellett Tamási Áron szülőfalujába, Farkaslakára is elutazott, hogy megkoszorúzza az író sírját. Április 14-én a nagykanizsai közönség láthatta a Vitéz lelket. Az előadást korábban már Komáromban, Szatmárnémetiben, Ungváron, Beregszászon, Munkácson és Debrecenben is eljátszották.

A Nemzeti *Ahogy tetszik* című vígjátékával nyílt meg április 24-én a romániai Craiova

Shakespeare Fesztiválja a nagy drámaköltő 450. születésnapjának másnapján. A craiovai fesztivál jelenleg a legizgalmasabb nemzetközi seregszemle Romániában. Az 1994-ben alapított fesztiválon olyan neves alkotók rendezéseit láthatta már a közönség, mint Peter Brook, Robert Wilson, Eugenio Barba, Lev Dogyin, Declan Donnellan, Eimuntas Nekrošius, Thomas Ostermeier, Oskaras Koršunovas, Yoshihiro Kurita, Lee Yun Taek, Elizabeth Le Compte. A fesztivál egyik visszatérő vendége az *Ahogy tetszik* is színpadra állító Silviu Purcărete.

a képen: jelenet az *Ahogy tetszik* című előadásból |
fotó: Eöri Szabó Zsolt

KOZMA ANDRÁS HEVESI-DÍJA

Hevesi Sándor-díjjal jutalmazták Kozma Andrást, a Nemzeti Színház dramaturgját, műfordítót. A Hevesi Sándor-díjat a Nemzetközi Színházi Intézet (ITI) Magyar Központja kezdeményezésére alapították 1998-ban. A díjat Kozma András a magyar-orszói színházi kapcsolatok építéséért, a magyar színház nemzetközi presztízsének növeléséért végzett munkája elismeréseként kapta.

Kaszás Attila Terem	27	V	19:30
Nagyszínpad	28	H	19:00
Nagyszínpad	29	K	19:00
Kaszás Attila Terem	29	K	19:30
Nagyszínpad	30	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	30	Sze	19:00
Nagyszínpad	2	P	19:00
Nagyszínpad	3	Szo	15:00
Nagyszínpad	3	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	3	Szo	19:00
Nagyszínpad	4	V	19:00
Kaszás Attila Terem	4	V	19:30
Nagyszínpad	5	H	19:00
Kaszás Attila Terem	5	H	19:30
Nagyszínpad	6	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	6	K	19:00
Nagyszínpad	7	Sze	19:00
Nagyszínpad	8	Cs	15:00
Nagyszínpad	8	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	8	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	11	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	11	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	13	K	19:00
Kaszás Attila Terem	14	Sze	19:30
Gobbi Hilda Színpad	17	Szo	15:00
Kaszás Attila Terem	17	Szo	19:30
Nagyszínpad	18	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	18	V	19:00
Kaszás Attila Terem	18	V	19:30
Nagyszínpad	19	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	19	H	19:00

Nagy verekedés I Berecz András ének- és mesemondó estje

Szarvassá változott fiú I Juhász Ferenc (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

János vitéz I Petőfi Sándor

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Salemi boszorkányok I Arthur Miller (A Győri Nemzeti Színház vendégjátéka)

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

MÁJUS

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

János vitéz I Petőfi Sándor

János vitéz I Petőfi Sándor

Boldogságlabirintus I Galambos Péter – Kovács-Cohner Róbert

Johanna a máglyán I Paul Claudel – Arthur Honegger

Ballada a két sebzett hattyúról I Földes László Hobo

Johanna a máglyán I Paul Claudel – Arthur Honegger

Egyfelvonásos komédiák I A. P. Csehov (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Johanna a máglyán I Paul Claudel – Arthur Honegger

Zűrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

János vitéz I Petőfi Sándor

János vitéz I Petőfi Sándor

János vitéz I Petőfi Sándor

Boldogságlabirintus I Galambos Péter – Kovács-Cohner Róbert

Liliomfi I Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Liliomfi I Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company|angol nyelven

A föltámadás szomorúsága – Ady Endre-est I Földes László Hobo *

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Egyfelvonásos komédiák I A. P. Csehov (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

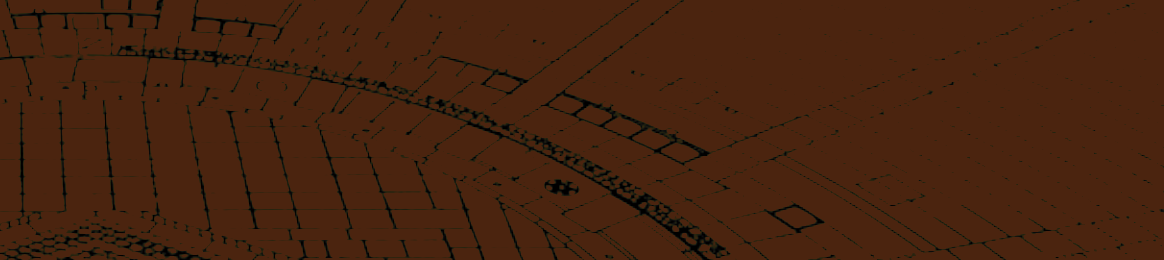
Ahogy tetszik I William Shakespeare

Három nővér I A. P. Csehov (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Szegen csengő I Berecz András ének- és mesemondó estjei III.

Ahogy tetszik I William Shakespeare

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company|angol nyelven

Kaszás Attila Terem	19	H	19:30
Kaszás Attila Terem	21	Sze	19:30
Nagyszínpad	22	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	22	Cs	19:30
Nagyszínpad	23	P	19:00
Nagyszínpad	24	Szo	15:00
Nagyszínpad	25	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	25	V	11:00
Gobbi Hilda Színpad	25	V	18:00
Kaszás Attila Terem	25	V	15:00
Nagyszínpad	26	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	26	H	19:00
Nagyszínpad	27	K	19:00
Kaszás Attila Terem	27	K	19:30
Nagyszínpad	28	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	28	Sze	19:30
Nagyszínpad	29	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	29	Cs	19:30
Nagyszínpad	31	Szo	15:00

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila-est	I	Földes László Hobo
Versek szódával! Avagy költők másképp	I	vendég: Lackfi János
Ahogy tetszik	I	William Shakespeare
Ballada a két sebzett hattyúról	I	Földes László Hobo
Szarvassá változott fiú	I	Juhász Ferenc (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)
Szarvassá változott fiú	I	Juhász Ferenc (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)
Most mindenki együtt	I	Peter Buckman (a Kecskeméti Katona József Szính. vendégjátéka)
Hamupipőcske	I	G. A. Rossini (a Kecskeméti Katona József Szính. vendégjátéka)
Négy évszak	I	Antonio Vivaldi (a Kecskeméti Katona József Szính. vendégjátéka)
Hosszú út az éjszakába	I	Eugene O'Neill (a Kecskeméti Katona József Szính. vendégjátéka)
Vitéz lélek	I	Tamási Áron
Zűrzavaros éjszaka	I	I. L. Caragiale
Mesés férfiak szárnyakkal	I	Zsukovszki–Szénási–Lénárd
A föltámadás szomorúsága – Ady Endre-est	I	Földes László Hobo
Ahogy tetszik	I	William Shakespeare
Lassan visszatartva – felolvasószínház	I	Szóllósi Mátyás
Fodrásznő	I	Szergej Medvegyev
Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila-est	I	Földes László Hobo
Vitéz lélek	I	Tamási Áron

A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Jelenet a János vitéz című előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2014. április, 2. évfolyam, 4. szám

A Szcenárium folyóirat áprilisban a hagyományos rovatok mellett a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó – MITEM előadásaihoz kapcsolódó írásokat jelentet meg. A szakmai programokon szereplő témák közül a folyóirat által exponált *Identitás – szakralitás – teatralitás* kérdésköre áll a középpontban.

„Ha európai identitástudatról beszélünk, nem lehet figyelmen kívül hagynunk azt a cirka 1700 évet, melynek során – Nagy Konstantin császárságával kezdődően – Európa kulturálisan egységes kultusz közösséggé vált (függetlenül attól, hogy ezt a közös történelmet vallásszolidaritások és -háborúk tartíjták folyamatosan azóta is).” (Szász Zsolt)

„Azt hiszem, a kis népek alapvető önbizalomhiányából fakad, hogy ha nem sikerül a saját értékrendszerüket, egy tiszta, egyértelmű belső értékítéletet megteremteni, akkor feltétlenül szükségük van az elismerésre külföldről, Nyugatról, kívülről. Mindez nagyon szép, mert ideig-óráig mozgósít, a művészek feltöltődnek, de nem igazán hasznos, amikor már inkább a vetélkedéshez, a sportteljesítményekhez válik hasonlatossá.” (Alexandru Dabija)

„Mindegyik veszélyesnek tekinti a másikat. Hamlet a »Zsidó« egy közösségben, bármilyen jelentést is kapcsolunk a szóhoz: ideológiát, vallást, társadalmi, esztétikai, morálist vagy szexuálist. (...) Minden csoportnak megvan a maga zsidója, hogy önmagát definiálhassa, hogy önnön értékének tudatát megerősítse, és hogy komfortosan érezze magát önnön meggyőződésében.” (Eugenio Barba)

„[Molière Don Juanja] gúnyolódik Elvirán – ez igaz [amiért a nő égi jegyesét elhagyta érte], hiszen ő csupán a kétszer kettő igazságában hisz, nem Krisztusban – legalábbis ezt hangoztatja magáról, mint felvilágosult bölcselkedő. Ám a gúny ez esetben kétélű fegyvernek bizonyul; hiszen Don Juan mégiscsak azt fogalmazza meg itt, hogy Krisztus vetélytársaként nyerte el Elvira kezét – nem »közönséges« halandóként tehát, hanem vakmerő lovagként, »Athleta Cristi«-ként.” (Pálfi Ágnes)

Az áprilisi szám tartalmából:

Pálfi Ágnes – Szász Zsolt: Önazonosság és művész-lét. Gyorsjelentés a MITEM előadásairól | Szász Zsolt: Genius loci | A román színjátszás a világszínházban (Helmut Stürmer, Matei Vişniec, Alexandru Dabija) | Igor Jacko mesterkurzusán | Pálfi Ágnes: Don Juan a változó időben (Alekszander Morfov rendezésének apropóján) | Végh Attila esszéje: Tekhné | Balogh Géza: A pedagógus (Németh Antal és a rendezői színház) | Arcmás: Rideg Zsófia | Eugenio Barba: Hamu és gyémánt országa. (7. rész) | Juhász Kristóf: Bizáncról Csíksomlyóig

a **szcenarium** megvásárolható

a Nemzeti Színházban és az Andrassy úti jegyirodában
és országszerte a nagyobb hírlapüzletekben

„Szükséges, hogy a színház-tudományok egyetemi intézetei igaz és valódi misszionáriusokat neveljenek a dráma-művészet művelésére, akik minden szempontból fel vannak készítve, és akik meg tudják teremteni a közvetlen kapcsolatot az elmélet és a gyakorlat között. Ezek közül egyesek a színpadról mint szószékről lesznek hivatottak hirdetni színműveken keresztül a színek, a formák, a ritmusok, a tér és az idő, a beszéd és a csend, a fény és az árnyékok segítségével a színházművészetbe vetett törhetetlen hitet, míg mások az élőszó és a sajtó fegyverével küzdenek, hogy megnyerjék a publikumot a színház számára...” (Németh Antal)

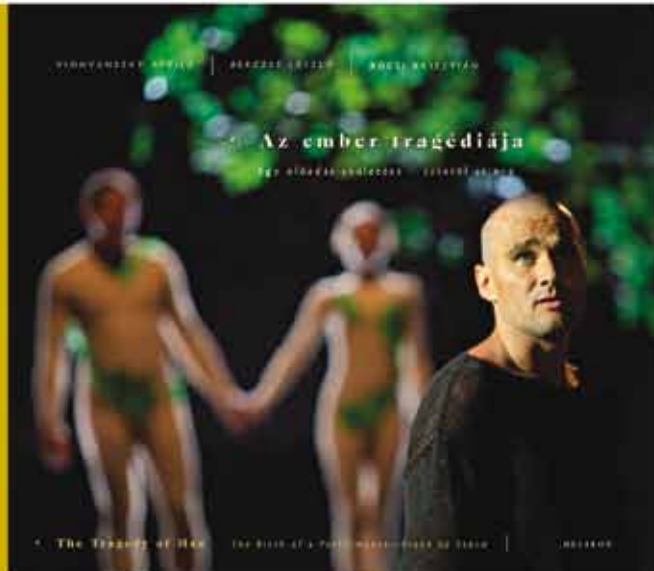
„[Igor Jacko] sokat beszélt arról, hogy mi, nyugatabbra élők el sem tudjuk képzelni, hogy nézők nélkül játszunk, pedig pontosan úgy kéne hozzáállnunk, mint amikor lejártunk a grundra focizni, és mindegy volt, hogy van-e néző, vagy nincs, a játékba az egész életünket beleadtuk. (...) [A közönség] nem azért nézi a focit, mert mi játszunk, hanem mert a játék egyszerre varázsol el minket.” (Vécsei Miklós)

„Napjaink passiójátékai hihetetlenül sokrétű és gazdag kulturális olvasztótégelyek: bibliai jelenetek, apokrif vagy népi eredetű elemek, liturgikus énekek, teológiai eszmefuttatások és a középkori morálisok elemei egyaránt fölbukkanhatnak. A mindenkor egyházi vagy világi szerzők – bizonyos kereteken belül természetesen – újra és újra »átírták«, új megvilágításba helyezték a bibliai cselekményt.” (Juhász Kristóf)

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

KÖNYVEKBE ÍRT SZÍNHÁZ

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA – EGY ELŐADÁS SZÜLETÉSE SZÍNROL SZÍNRE

Nemzeti drámairodalmunk legjelentősebb alkotását 2011 nyarán vitte színre Vidnyánszky Attila a Szegedi Szabadtéri Játékokon a Dóm tér hatalmas terében. Bócsi Krisztián fotográfus a próbák kezdetétől a megvalósulás ünnepéig végigkövette az előadás születését. A több mint 100 képe mellett az albumban olvasható Vidnyánszky Attila esszéje, valamint Bérezes László interjúi a főszereplőkkel: Trill Zsolttal, Ónodi Eszterrel, Rátóti Zoltánnal.

„...az élet zeng fel a maga végtelen összetettségében.”

Trill Zsolt

A Helikon Kiadónál megjelent album megvásárolható az ország minden jelentős könyvesboltjában.

A KÖLTŐI SZÍNHÁZ

Hét évad egy kötetben: a debreceni Csokonai Színház 2006 és 2013 között nemzetközi rangú műhellyé vált. Ennek történetéről szól az a reprezentatív album, amelyben mintegy 200 oldalon 13 interjú, tanulmány és több mint 300 kép mutatja be a társulat közel 100 előadását, törekvéseit, sikereit.

A kötet megvásárolható az Írók boltjában (1061 Budapest, Andrásy út 45.)

Jelenet az Elátkozottak és meggyilkoltak című előadásból. A Moszkvai Művészszínház produkciója az I. Madách Nemzetközi Színházi Találkozó vendége volt a Nemzeti Színházban

ELŐADÁSAINK MÁJUSBAN Szergej Medvegyev: **Fodrásznő** I Petőfi Sándor: **János vitéz** I Galambos Péter – Kovács-Cohner Róbert: **Boldogságlabirintus** I Földes László Hobo: **Ballada a két sebzett hattyúról** I Arthur Honegger – Paul Claudel: **Johanna a máglyán** I A. P. Csehov: **Egyfelvonásos komédiák** I Szigligeti Ede: **Liliomfi** I Adam Long – Daniel Singer – Jess Borgeson: **Shakespeare Összes Rövidítve** I Ady Endre: **A föltámadás szomorúsága** I W. Shakespeare: **Ahogy tetszik** I A. P. Csehov: **Három nővér** I Berecz András: **Szegen csengő** I József Attila: **Tudod, hogy nincs bocsánat** I Juhász Ferenc: **Szarvassá változott fiú** I Peter Buckman: **Most mindenki együtt** I a'la Rossini: **Hamucipőcske** I Eugene O'Neill: **Hosszú út az éjszakába** I A Kecskeméti City Balett táncszínházi előadása: **Négy évszak** I Tamási Áron: **Vitéz lélek** I I. L. Caragiale: **Zűrzavaros éjszaka** I Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénárd Ödön: **Mesés férfiak szárnyakkal**